

FAKULTET ZA INFORMACIONE TEHNOLOGIJE
I INŽENJERSTVO
FAKULTET ZA POSLOVNE STUDIJE I PRAVO
UNIVERZITETA „UNION - NIKOLA TESLA“ U BEOGRADU

Prva nacionalna naučna konferencija

**UPRAVLJANJE SREDNJOŠKOLSKIM
NASILJEM U POSTPANDEMIJI
COVID-19 U REPUBLICI SRBIJI**

01. decembar 2023.

Zbornik apstrakata

Beograd, 2023.

Izdavač

Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Beograd, Srbija
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Srbija

Suizdavač

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Srbija

Za izdavača

Maja Anđelković, dekanica Fakulteta za informacione tehnologije i inženjerstvo,
Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Srbija

Urednici

Ivica Stanković
Dragana Radosavljević
Nevena Krasulja
Života Radosavljević

Dizajn korica

Damjan Silbaški

Priprema za štampu

Dušan Stamenović

Štampa

Štamparija Draslar List, Beograd

Tiraž: 100

Redakcija

Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo u Beogradu
11070 Beograd, Staro sajmište 29, Srbija
Tel: +381 11 31 31 246
Mejl: info@fiti.edu.rs
www.fiti.edu.rs

ISBN 978-86-81400-94-4

NAUČNI ODBOR

Prve nacionalne naučne konferencije „Upravljanje srednjoškolskim nasiljem u postpandemiji COVID-19 u Republici Srbiji“

1. Prof. emeritus dr Života Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
2. Prof. dr Maja Anđelković, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
3. Prof. dr Dragana Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
4. Prof. dr Nevena Krasulja, Fakultet za inženjerski menadžment, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
5. Prof. dr Olja Arsenijević, Institut za srpsku kulturu, Priština/Leposavić, Republika Srbija
6. Prof. dr Dragan Tančić, Institut za srpsku kulturu, Priština/Leposavić, Republika Srbija
7. Prof. dr Milan Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
8. Prof. dr Milojko Janošević, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
9. Prof. dr Božidar Forca, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
10. Prof. dr Milan Milošević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
11. Prof. dr Miodrag Gordić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
12. Prof. dr Slobodan Šegrt, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
13. Prof. dr Lazar Cvijić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
14. Prof. dr Predrag Dedeić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
15. Prof. dr Živana Krejić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
16. Prof. dr Maja Kuzmanovska, Poslovna akademija Smilevski Skoplje, Republika Severna Makedonija
17. Prof. dr Igor Stubelj, Fakultet za menadžment, Primorska univerzitet, Koper, Republika Slovenija
18. Prof. dr Polona Šprajc, Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Mariboru, Republika Slovenija
19. Prof. dr Denys Lifnintsev, Fakultet za ekonomiju i menadžment, Kijevski nacionalni ekonomski univerzitet Vadim Hetman, Kijev, Ukrajina
20. Prof. dr Yuriy Doroshenko, Fakultet za ekonomiju i menadžment, Belgorodski državni tehnološki univerzitet Šuhov, Belgorod, Ruska Federacija
21. Prof. dr Michail Pappas, direktor 1st High Scholl of Kozani, Grčka

22. Doc. dr Ivica Stanković, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
23. Doc. dr Vinko Pandurević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
24. Doc. dr Vladan Stanković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
25. Doc. dr Dražan Erkić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
26. Doc. dr Ivana Ilić, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
27. Doc. dr Aleksandra Pavićević, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
28. Doc. dr Enes Sukić, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
29. Doc. dr Dragan Zlatković, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
30. Doc. dr Dušan Lukić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
31. Doc. dr Božidar Otašević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
32. Doc. dr Viktoriya Ryapuhina, Fakultet za ekonomiju i menadžment, Belgorodski državni tehnološki univerzitet Šuhov, Belgorod, Ruska Federacija
33. MA Vladana Lilić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
34. MA Adriana Jović-Bogdanović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
35. MA Bojan Marinković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
36. MA Aleksandra Vesović, Grafičko-medijska škola, Novi Beograd
37. Aleksandra Kapetanović, Srednja škola „Ušće“, Beograd
38. Milica Aleksić, Srednja škola „Ušće“, Beograd
39. Majda Stojković, Srednja škola „Ušće“, Beograd
40. Dragana Babić, Srednja škola „Ušće“, Beograd
41. Marija Ilić, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Beograd, Visokoškolska jedinica Trstenik
42. Dragan Milosavljević, Srednja građevinska škola, Kruševac

ORGANIZACIONI ODBOR

Prve nacionalne naučne konferencije „Upravljanje srednjoškolskim nasiljem u postpandemiji COVID-19 u Republici Srbiji“

1. Prof. dr Maja Anđelković, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
2. Prof. dr Dragana Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
3. Prof. dr Nevena Krasulja, Fakultet za inženjerski menadžment, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
4. Prof. dr Olja Arsenijević, Institut za srpsku kulturu, Priština/Leposavić, Republika Srbija
5. Prof. dr Violeta Babić, Poljoprivredni fakultet Kruševac, Univerzitet u Nišu
6. Prof. dr Suzana Pajić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Visokoškolska jedinica Trstenik
7. Prof. dr Gordana Đuretić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
8. Prof. dr Slobodan Šegrt, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
9. Prof. dr Vinko Pandurević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
10. Doc. dr Ivica Stanković, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
11. dr Katarina Diklić, OŠ „Vuk Karadžić“, Surčin
12. MA Bojan Zdravković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
13. MA Ena Todorović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd
14. Aleksandar Grujičić, Srednja škola „Ušće“, Beograd
15. Majda Stojković, Srednja škola „Ušće“, Kruševac
16. Dragana Babić, Srednja škola „Ušće“, Beograd
17. Andreja Arsić, Fakultet za informacione tehnologije, Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd

SADRŽAJ / CONTENT

NAUČNI ODBOR	3
ORGANIZACIONI ODBOR.....	5
PREDGOVOR.....	9
FOREWORD.....	19
UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA PORAST VRŠNJAČKOG NASILJA.....	31
IMPACT OF COVID-19 ON THE INCREASE OF PEER VIOLENCE	33
<i>Ratomir Antonović</i>	
VRŠNJAČKO NASILJE I TEHNIKE MEDIJACIJE.....	35
PEER VIOLENCE AND MEDIATION TECHNIQUES.....	37
<i>Predrag Dedeić, Milan Vemić</i>	
МАЛОЛЕТНИЧКИ КРИМИНАЛ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2018-2022.ГОДИНА	39
THE JUVENILE CRIME IN THE REPUBLIC OF SERBIA 2018-2022	41
<i>Јована Јовић, Божидар Форца</i>	
MODERNA PORODICA, POSTPANDEMIJA COVID-19 I SREDNJOŠKOLSKO NASILJE.....	43
THE MODERN FAMILY, POST-PANDEMIC COVID-19 AND HIGH SCHOOL VIOLENCE.....	45
<i>Nevena Krasulja, Dragana Radosavljević, Dragana Babić</i>	
ПЕРЦЕПЦИЈА УПРАВЉАЊА ВРШЊАЧКИМ НАСИЉЕМ У КОНТЕКСТУ ШКОЛСКОГ ОКРУЖЕЊА СРЕДЊЕ ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ У СОМБОРУ	47
PERCEPTION OF PEER BULLYING MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF THE SCHOOL ENVIRONMENT OF TECHNICAL HIGH SCHOOL IN SOMBOR.....	49
<i>Душан Лукић, Маја Анђелковић, Јелена Грујић</i>	
NORMATIVNA UREĐENOST I PRAKSA EVROPSKIH I SRPSKIH SUDOVA PROTIV NASILJA U ŠKOLAMA	51

NORMATIVE REGULATION AND PRACTICE OF EUROPEAN AND SERBIAN COURTS AGAINST VIOLENCE IN SCHOOLS	53
<i>Maja Anđelković, Milan Radosavljević, Aleksandar Anđelković</i>	
DILEME OKO EFIKASNOSTI POJEDINIH MEHANIZAMA ZA SUZBIJANJE NASILJA U SREDNJIM ŠKOLAMA SRBIJE.	56
DILEMMA REGARDING THE EFFECTIVENESS OF CERTAIN MECHANISMS FOR COMPRESSING VIOLENCE IN SERBIAN SECONDARY SCHOOLS	58
<i>Milan Radosavljević, Maja Anđelković, Dragana Radosavljević</i>	
OBRAZOVANJE U FUNKCIJI SPREČAVANJA NASILJA U ŠKOLAMA.	61
EDUCATION IN THE FUNCTION OF PREVENTING VIOLENCE IN SCHOOLS	63
<i>Suzana Pajić, Valentina Mandžukić, Bojan Marinković</i>	
ФАКТОРИ И ИНДИКАТОРИ СРЕДЊОШКОЛСКОГ НАСИЉА – МОГУЋНОСТИ И ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈЕ И УПОТРЕБЕ	65
FACTORS AND INDICATORS OF HIGH SCHOOL VIOLENCE – THE POSSIBILITIES AND PROBLEMS OF CONCEPTUALIZATION AND USE	67
<i>Винко Пандуревић, Ена Тодоровић</i>	
VRŠNJAČKO NASILJE PREMA UČENICIMA PO IOP-U - MIŠLJENJE NASTAVNIKA I INKLUZIVNIH UČENIKA	69
PEER VIOLENCE TOWARDS STUDENTS ACCORDING TO IEP - THE OPINION OF TEACHERS AND INCLUSIVE STUDENTS	71
<i>Aleksandra Vesović</i>	

PREDGOVOR

Svet je na pragu završetka prve četvrtine XXI veka. Ovaj period je karakterističan po brojnim krizama koje su zahvatile svet na globalnom nivou, kao što su međusobni konflikti pojedinih država, međunacionalnih sukobi u okviru pojedinih zemalja, imigrantske krize, do ekonomskih, političkih, finansijskih i drugih kriza. Navedenom treba dodati i prirodne krize nastale zbog klimatskih promena, kao što su: poplave, požari, suše, razorni vetrovi, masovne zdravstvene krize, zemljotresi, itd. Novina u odnosu na ranije krize je što se danas dešavaju tzv. integrisane krize, odnosno krize koje se dešavaju u isto vreme na pojedinim područjima, kao što je nastanak društvenih, odnosno prirodnih kriza. U osnovi svih kriza leži moralna kriza, pa ukoliko se želi njihova eliminacija, potrebno je prvo rešiti problem ove krize.

Opšta konstatacija je da svet nije nikada bolje živeo u ljudskoj istoriji. Čovek danas ima najduži životni vek, najviši nivo životnog standarda i najveću zaštitu ljudskih prava od njegovog nastanka. Ova konstatacija se dovodi u pitanje, kada znamo da se veliki broj stanovništva u svetu bori za sopstveni opstanak, da postoji pothranjenost, nedostatak higijenski ispravne vode za piće, nedostatak lekova, što ugrožava ne samo njihov opstanak, već i njihovu perspektivu. Sve veće raslojavanje u kojem mali broj ljudi ima veće bogatstvo, nego celokupno čovečanstvo, sa tendencijom njihovog povećanja, dovodi do tenzija, konflikata i sukoba sa tragičnim ishodima u kojima strada veliki broj ljudi.

Proteklih četvrt veka su karakteristični po brojnim nasiljima. Ona se dešavaju na svim mestima, u svako vreme, od različitih nasilnika: porodice, preko vrtića, osnovnih i srednjih škola, ustanova visokog obrazovanja, do poslovnih i drugih organizacija. Nasilje vrši i država nad svojim stanovništvom, što je otelotvoreno u diktatorskim državama, gde mali broj ljudi drži u potčinjenosti milione ljudi u dužem vremenskom periodu, uključujući i više decenija. Čini se da je ključna reč u prethodne dve i po decenije nasilje. Navedeno se dešava u uslovima kada je u okviru međunarodnih organizacija donet veliki broj: rezolucija, deklaracija, politika, strategija, kao i međunarodnih institucija koje štite ljudska prava.

Republika Srbija deli sudbinu sveta na globalnom nivou. Nasilje iz sveta se objektivno preliva i na Srbiju, čak i u nešto oštrijoj formi, zbog međunacionalnih

sukoba koji su se desili u poslednjoj deceniji prošlog veka, ali i zbog interesa spoljnih faktora na brojne retrogradne procese koji su doveli do raspada bivše državne zajednice. Prethodne konstatacije su opšte poznate, o njima je dosta napisano, ali je pitanje da li su društva iz navedenog nešto naučila.

Kriza pandemije COVID-19 krajem druge decenije XXI veka je iznenadila svet, što znači da svet nije spremno dočekaao masovno zdravstveno zaražavanje, a što je dovelo do velikog broja umrlih, oštećenog zdravlja i smanjene poslovne sposobnosti. Pandemija je zaustavila ne samo privredu, već i život, jer su ljudi bili pod zabranama, zatvaranjima i ograničenjima, gde su mnogi izgubili svoje poslove i radna mesta, ali i članove porodice. Navedeno je dovelo i do mentalnih problema, odnosno mentalnih poremećaja, oboljenja, itd. što koincidira sa tvrdnjom da će posle pandemijske krize, nastati postpandemijske krize koje će po svim ocenama biti složenije za rešavanje, ali će zahtevati i dug vremenski period za njihovo rešavanje. Pitanje je da li će se mentalni problemi populacije trajno rešiti. Čini se da će sve većim protokom vremena od nastanka i završetka krize, postpandemijska kriza biti još intenzivnija i da će ona proizvoditi negativna ponašanja, ali i postupanja svih kategorija ljudi. Isto se odnosi i na dramatične negativne ishode, uključujući i masovna nasilja sa smrtnim ishodima.

Povezano sa prethodnim je i povećano nasilje među mladim ljudima. Iako je ovo nasilje već više decenija prisutno u SAD, pa i u drugim razvijenim demokratijama, nasilje među mladim ljudima je u poslednjih nekoliko godina zahvatilo i Srbiju, kao zemlju sa tradicionalnom kulturom i sistemom vrednosti. Dilema je da li je ovo nasilje rezultat pandemije COVID-19 ili je preliveno iz drugih zemalja, odnosno rezultat odgovarajući činjenja ili ne činjenja od države i građanstva. Verovatno je da je nasilje u Srbiji rezultat svih navedenih uticaja, a ostaje nepoznanica o učešću pojedinih faktora i uticajnih sila. Kaže se verovatno, jer još uvek ne postoje analize i istraživanja koja bi makar delimično naznačile razloge povećanog vršnjačkog, odnosno učeničkog nasilja koje se sve više širi sa tragičnim ishodima.

Novo u vršnjačkom nasilju je što danas deca ubijaju drugu decu i svoje drugove, uz korišćenje čak i vatrenog oružja sa smrtonosnim ishodima. Novina je i u tome, što za učinjena nedela ne postoji kajanje, dok i šira zajednica ne ispoljava značajne empatije prema žrtvama nasilja, što stvara klimu u kojoj se često uloge dželata i žrtve zamenjuju, pa nasilnik postaje žrtva, a žrtva se iz različitih razloga pokazuje kao uzročnik nasilja. Time se stvara i atmosfera da je nasilje između mladih normalna pojava, da ga ne treba prijavljivati, a da pojedine vrste nasilja čak i odobravaju roditelji, kada je u pitanju nasilje nastavnika nad učenicima,

jer se rezonuje da je „batina iz raja izašla“ i da ona leči lenjost, nerad i negativno ponašanje mladih ljudi, što je potpuno pogrešno i neprihvatljivo.

Imajući u vidu prethodno, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo iz Beograda i Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, koji se nalaze u sastavu Univerziteta „Union - Nikola Tesla“, Beograd, zajedno sa Srednjom školom „Ušće“ iz Beograda su osmislili projekat koji bi odgovorio na brojna pitanja u vezi srednjoškolskog nasilja, a posebno u istraživanju uzroka koji proizvode nasilje, opis nasilnog procesa i kako ga sprečiti, mesta gde najčešće nastaje učeničko nasilje, kao i preporuke u vezi zadataka koje treba preduzeti za njegovo eliminisanje.

Projekat izlazi iz poznatih klišea, da se problem nasilja mladih razmatra, odnosno obrađuje i istražuje parcijalno, uz opšte nastojanje da se osvetli jedna strana ovog pitanja. Pokazuje se da parcijalna obrada pojedinih elemenata nasilja mladih, daje i parcijalna rešenja koja nisu dovoljna da bi se sprečilo ili smanjilo nasilje mladih, odnosno vršnjačko nasilje. Zato je u ovom istraživanju primenjena holistička tehnologija istraživanja, koja upućuje na celovitost razmatranja i analize svih aktera koji učestvuju direktno ili indirektno u procesu nasilja.

Osnovna karakteristika ovog projekta, koji je prihvaćen i sufinansiran od strane Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije je što se ovaj fenomen obrađuje na konkretnom prostoru, a to je Republika Srbija. Istraživanje je verovatno prvo i retko koje obrađuje problem nasilja mladih u postpandemijskom periodu.

Kroz zbornik apstrakta dat je prikaz obrade srednjoškolskog vršnjačkog nasilja u srednjim školama u Republike Srbije, odnosno sledujući tematski zborni radova, obrađuje vršnjačko nasilje u srednjim školama Republike Srbije. Ovo treba istaći, jer se uočava da se nasilje mladih obrađuje i istražuje za učenike osnovnih škola. Poznato je i očigledno da različiti uzrasti proizvode različita nasilja, nasilja različitog intenziteta sa različitim posledicama, posebno kada se ima u vidu osnovac sa osam godina i srednjoškolac u završnim godinama školovanja, od 18 godina. Povezano sa prethodnim je i način rada u jednoj i drugoj školi, akteri koji učestvuju u nasilju u jednom i drugom nivou obrazovanja, do strukture programa, jer su programi osnovaca isti na nacionalnom nivou, dok u srednjem obrazovanju postoje škole sa različitim profesionalnim orijentacijama (od škola društveno humanističkog polja, tehničkog, prirodni smerovi, umetnički i drugi).

Istraživanje je obuhvatilo učenike, nastavnike i roditelje, odnosno direktore srednjih škola u privatnom i javnom sektoru, da bi se utvrdilo da li postoje ra-

zlike u kvantumu nasilja u jednim i drugim školama. Istraživanje je obavljeno u školama iz tri regiona u Srbiji i to: region Bačke, odnosno u Somboru kao regionalnom centru, u Jablaničkom okrugu, tj. Leskovcu kao središtu ovog okruga, u Rasinskom okrugu sa srednjim (privatnim i javnim) školama u Kruševcu i Trsteniku. Posebno istraživačko mesto za srednjoškolsko nasilje je bio Beograd, kao republički centar. Uvođenjem Beograda, kao velike urbane celine sa velikom koncentracijom različitih tipova srednjih škola, bilo je neophodno, kako bi se utvrdilo da li postoje značajne razlike između nasilja, odnosno intenziteta, vrste i drugih elemenata vršnjačkog nasilja u urbanim i ruralnim sredinama, pri čemu u uslovno rečeno čisto ruralnu sredinu se smatra Trstenik, gde učenici koji pohađaju srednje škole u ovom gradu dolaze iz seoskih sredina, gde učenici žive u porodicama zajedno sa roditeljima, koji putuju po nekoliko kilometara do svoje škole i u kojima postoji drugačija kultura ponašanja i postupanja u odnosu na urbane celine. Isto se odnosi i na roditelje, koji izražavaju drugačije stavove prema nasilju u odnosu na urbane celine, a posebno u odnosu na Beograd, gde je i broj učenika u pojedinim srednjim školama veliki, gde postoji veći komfor života, odnosno veći zahtev za učeničko zadovoljstvo, što otežava ili umanjuje uspešnost upravljanja srednjoškolskim nasiljem. Evidentno je da srednjoškolci iz urbanih sredina isporučuju veće zahteve prema roditeljima, a za slučaj da njihovi zahtevi i želje ne budu ispoštovane, pokazuju veći stepen agresije, odnosno dolazi do nasilja u porodicama, koje se prelijeva ili nastavlja i u srednjim školama. Novina je ovde da umesto tradicionalnog nasilja roditelja nad decom, sada se prisutno nasilje deca nad roditeljima, što zahteva nove koncepte u njegovom sprečavanju.

Cilj je bio da se utvrdi da li postoje značajne razlike po različitim pitanjima srednjoškolskog nasilja u pojedinim regionima Srbije. Ova saznanja mogu biti od koristi u traženju uzroka povećanog ili smanjenog nasilja, kako bi se mogla deliti znanja, odnosno učiti jednih od drugih, po ovom, ali i drugim pitanjima, što se pokazuje kao najslabija strana u obrazovanim sistemima, ali i kada je u pitanju nacionalni nivo.

Metodologija istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo 455 ispitanika (učenici, roditelji, nastavnici, direktori) u analiziranim srednjim školama. Uzorak istraživanja je reprezentativan za učenike, nastavnike i roditelje, dok nije reprezentativan za direktore škola, mada se na osnovu njihovih odgovora može zaključiti i ekstrapolirati stavovi direktora po pitanju nasilja u srednjim školama.

Cilj je bio utvrditi stavove navedenih aktera u srednjim školama po pitanju postojanja nasilja, tj. da li postoje razlike između stavova učenika, nastavnika i direktora, odnosno roditelja, u stvari u kojim elementima postoje te razlike. Ovo je nužno utvrditi jer nastavnici, a posebno direktori često potcenjuju, odnosno negiraju da u njihovim školama postoji bilo koji vid nasilja, dok roditelji često precenjuju postojanje nasilja u školama koje pohađaju njihova deca. Da bi se uspešno rešio problem nasilja, potrebno je prethodno priznati da problem postoji, jer ukoliko do toga ne dođe nema ni rešavanja problema. Ovo utoliko pre što se veliki broj srednjoškolskog nasilja ne prijavljuje, ne evidentira i ne analizira, već ostaje kao tajna, računajući da svako prijavljivanje nasilja narušava ugled škole, a posebno smanjuje šanse direktorima škole da budu ponovo postavljeni na poziciju prvog čoveka srednje škole. Nedostatak, ili problem, statistike u bilo kom obliku nasilja smanjuje njegovu objektivnost u istraživanju i umanjuje mogućnost da se donose odgovarajuće politike, ali i strategije za sprečavanje, ili smanjenje nasilja u srednjim školama.

Da bi se ostvarili navedeni ciljevi, primenjena je odgovarajuća metodologija. Osnovni instrument u istraživanju na temu „Upravljanje srednjoškolskim nasiljem u postpandemijskom periodu C-19 u Republici Srbiji“ je Likertova skala zatvorenog tipa. Gradacija pitanja je bila u pet nivoa i to: „Uopšte“, „Veoma retko“, „Ponekad“, „Često“ i „Veoma često“. Jasno je da već ponuđeni odgovori stvaraju problem, jer je teško za svakog anketiranog utvrditi gde su granice između pojedinih odgovora, zbog čega je potrebno unakrsno proveravanje validnosti pojedinih odgovora. Upitnici su sastavljeni za svaku grupu ispitanika i to za: učenike, roditelje, nastavnike i direktore srednjih škola, kako bi se utvrdili njihovi stavovi, mišljenja i predlozi u vezi intenziteta nasilja u njihovim školama, mestu gde nasilja najčešće nastaju, vreme nastanka nasilja, ko se bavi vršnjačkim nasiljem u srednjim školama.

U anketi su traženi i stavovi nastavnika, učenika i roditelja po pitanju zastupljenosti nasilja nastavnika nad učenicima, ali i učenika nad nastavnicima koji je u poslednjih nekoliko godina u Srbiji dobio na intenzitetu. Cilj je bio utvrditi da li između navedenih aktera postoje značajne i koje su to razlike po pitanju zastupljenosti nasilja, koji su najčešći oblici pojedinih vrsta nasilja nastavnika nad učenicima, između samih učenika i nasilje koje ispoljavaju učenici nad nastavnicima, te koji su njihovi predlozi za smanjenje nasilja. Evidentno je da je sve više u porastu internet nasilje koje omogućava da se permanentno, tj. 24 časa i 365 dana u godini vrši nasilje, često od nepoznatog nasilnika.

Dobijeni rezultati u ovom istraživanju pokazuju dalji pravac kretanja po pitanju suzbijanja vršnjačkog nasilja, gde je u brojnim slučajevima uzrok nasilja i sami nastavnici koji pogrešno shvataju svoju poziciju i stručnu moć, ali i pravni okviri koji čak sprečavaju nastavnika da se brani i odbrani od nasilnika, primenjujući poznato pravilo iz krivičnog zakonodavstva da mera otpora mora biti proporcionalna. Jasno je da u je u trenutku maltretiranja nastavnika od strane učenika, pred drugim učenicima narušavanje njegovog autoriteta, a kada se izgubi autoritet nastavnika, stvaraju se uslovi za širenje nasilja, koje se najčešće i ne prijavljuje, odnosno ne preduzimaju odgovarajuće mere za njegovo eliminisanje.

Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja kroz projekat „Upravljanje srednjoškolskim nasiljem u postpandemiji COVID-19 u Republici Srbiji“ se može sagledati sa dva nivoa i to, sa nivoa ostvarenih rezultata u istraživačkom procesu i očekivanih rezultata u narednom periodu. Doprinos projekta se može sagledati i sa naučnog, odnosno društvenog stanovišta.

Nesporno je da je istraživanje obavljeno na nivou srednjih škola u Srbiji i da kao takvo ima i naučno stručnu osnovu, jer zakonitosti do kojih se došlo kroz ovo istraživanje može poslužiti radi upotpunjavanja velike praznine u upravljanju vršnjačkim, a posebno srednjoškolskim nasiljem. Istraživanje je obavljeno u tri regiona i u glavnom gradu Republike, čime se dokazuje da je različit broj nasilja, kao i da su različiti uzroci, intenzitet i posledice nasilja, te da se ne mogu mere i koncepti iz jedne države ili regiona, pa čak i istih vrsta škola mehanički preuzimati i kreirati univerzalne školske politike. Ovo iz razloga što je svaka škola unikatna, neponovljiva i da pravila u jednoj školi koja daju dobre rezultate po pitanju nasilja u drugim školama mogu davati suprotne, pa i štetne rezultate.

Nesporno je da je istraživanje analitički postavljeno da dijagnosticira uzroke nasilja, mesta gde srednjoškolska nasilja nastaju, stavove različitih aktera u srednjoškolskom obrazovanju u vezi nasilja, do odnosu društva i prosvetnih vlasti prema ovom fenomenu. Pokazuje se da sankcije nisu efikasno sredstvo za sprečavanje nasilja, jer se jedno nasilje ne može eliminisati drugim nasiljem, a to su sankcije. Zato se problem nasilja mora sagledavati u širem kontekstu, a problem suzbijanja ili sprečavanja posmatrati sa pravnog, političkog, sociološkog, moralnog aspekta, gde bi se uključila šira društvena zajednica.

Društvena korisnost ovog projekta se odnosi na nespornu činjenicu da eliminacija nasilja u porodici, školi, na radnom mestu, povećava zadovoljstvo

učenika ili zaposlenih, što pozitivno utiče na njihovu produktivnost rada i uspešnost organizacije u kojima su zaposleni. Učenici, kao i roditelji, ali i nastavnici vole da idu u škole ili preduzeća gde postoji visok stepen sigurnosti, što dodatno motiviše postojeće i buduće nastavnike da ulažu sebe, u bolju nastavu i obrazovanje učenika. Primer Finske to pokazuje, jer je nastavničko zanimanje na drugom mestu po ugledu i zainteresovanosti budući studenata, ali i kada zauzmu nastavničku poziciju, nastavnici su visoko vrednovani i imaju često i bolji status od tradicionalno važnih profesija.

Ne treba potceniti ni druge elemente nasilja, jer sprečavanje nasilja povećava kvalitet zdravlja, ali i sreću svakog pojedinca i porodice, odnosno društva u celini. Postpandemijski period je izazovan i sve će više, sa protokom vremena ispoljavati negativne uticaje na mlade ljude koji će izlaz često tražiti u nasilju među vršnjacima, ali i kada su u pitanju subjekti u školama. Zato je borba protiv nasilja od prvorazrednog značaja i najvišem vrhu prioriteta svake države.

Ograničenja u istraživanju

Istraživanje na temu „Upravljanje srednjoškolskim nasiljem u post pandemiji COVID-19 u Republici Srbiji“ je bilo praćeno određenim teškoćama i ograničenjima.

Prvo ograničenje ili teškoća se odnosi na činjenicu da nisu postojala relevantna istraživanja srednjoškolskog nasilja u Srbiji, pre krize pandemije COVID-19. Ovo je onemogućilo izvođenje adekvatnih zaključaka, tj. da li je nasilje posle pandemije povećano ili smanjeno u odnosu na period pre nastanka pandemije. Ova istraživanja su skromna i nedovoljno pouzdana i u zemljama okruženja, što je onemogućilo i upoređivanje intenziteta nasilja u zemljama sa sličnim sociološko-kulturološkim, društvenim, pa i verskim karakteristikama.

U oceni i proceni vršnjačkog, odnosno srednjoškolskog, nasilja ne postoji precizna metrika koja može da ukaže na kvalitativnu stranu nasilja. Drugim rečima, moguće je znati broj događaja u vezi nasilja, ali ostaje nepoznat njihov uzrok, posledice, način odvijanja nasilnog procesa, itd., jer nasilnici i njihovi roditelji često minimiziraju nasilje i govore kako je ono stvar dečjih nestašluka i žrtava nasilja koji često dramatičnije govore o nasilju i njegovoj opasnosti.

Evidentno je da postoje ograničenja i u vezi sa kratkim periodom, odnosno na kratak period od završetka krize pandemije COVID-19 kada su rezultati njenog uticaja na makro nivou još nepoznati, tako da ne postoji relevantna literatura, odnosno radovi koji bi poslužili kao teorijska osnova za istraživanje. Mnoge

države su za vreme pandemije davale akcenat na spašavanje ljudi od smrtnih ishoda ili na preventivnim merama za smanjenje zdravstvenog zaražavanja, dok su analize šta se dešavalo u vreme pandemije i posle pandemije ostavljale za vreme kada se pandemija završi. Većina srednjih, kao i osnovnih škola, za vreme pandemije su bile zatvorene, kao i druge socijalne ustanove, što je otežavalo bavljenje uzrokom, odnosno posledicama, kao i merama za smanjenje nasilja.

Sledeća otežavajuća okolnost je što škole nisu bile voljne da se anketiranje obavi, jer su mnogi direktori smatrali da eventualno loši nalazi mogu kompromitovati njihovu školu, odnosno direktore koji upravljaju školama i koji su po funkciji najodgovorniji za sva negativna dešavanja u školi. Ovo se dešavalo i pored preporuka od strane Ministarstva prosvete i odgovarajućih školskih uprava da se anketarima omogućiti testiranje, jer je anketa anonimna, ne navodi se ime škole, sem osnovnih podataka o mestu, vrsti, veličini škole. Isto se odnosi i na anketiranje nastavnika, koji su manje više pozitivno odgovorili po pitanju nasilja u njihovim školama, ali je ispoljena i značajna razlika između stavova nastavnika po pitanju nasilja. Navedeno delimično govori i o zainteresovanosti škola, a posebno direktora škola da se utvrdi realno stanje nasilja u srednjim školama, kako bi se na nacionalnom nivou preduzele odgovarajuće mere, mehanizmi i politike u njegovom sprečavanju ili smanjenju.

Činjenica je da svako, pa i ovo istraživanje prate i finansijski problemi, koji su otežavali mogućnost odlaska u regionalne centre radi anketiranja aktera nasilja u srednjim školama. Ovaj problem je prevaziđen finansijskom podrškom nosioca projekata koji je, pored Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije, finansirao dobar deo aktivnosti od anketiranja, do obrade ankete, štampanja odgovarajućih publikacija, kao i troškove u vezi održavanja naučnog skupa na kome bi se prezentovali rezultati istraživanja. Ipak, se može konstatovati da navedena ograničenja nisu bitno uticale na kvalitet istraživanja i izvođenje odgovarajućih zaključaka, zakonitosti i preporuka.

Otvorenost za dalja istraživanja

Nasilje je složen fenomen, koji sve više postaje pretnja za države, ali i za pojedinca, utoliko pre što se nasilje i internacionalizuje, gde se nasilnici povezuju i često čine nasilja čak i u drugim zemljama. Srednjoškolci i srednjoškolski ambijent su povoljno tlo za nastanak nasilja, jer se srednjoškolci nalaze u posebnom razvojnim dobu, gde ispoljavaju odgovarajuće nezadovoljstvo, kroz različite oblike agresije, pa i kroz fizičko nasilje. Pokazuje se da nasilje im svoju

tehnologiju širenja, od jačeg ka slabijem, od moćnog ka nemoćnom, od bogatijeg ka siromašnijem, od starijih ka mlađim, od muškarca prema ženama, itd. Ono je u novim uslovima poprimilo nove oblike i karakteristike, gde nasilje nastaje među vršnjacima, gde deca ubijaju decu često na svirep način, gde nasilje vrše mlađi nad starijim, deca nad roditeljima, učenici nad nastavnicima, radnici nad poslodavcima, pacijenti nad zdravstvenim radnicima kao i postojanje tzv. sofisticiranih oblika nasilja. U Srbiji postoji nasilje onih koji ne znaju, nad onima koji znaju, posebno ukoliko je ono izraženo, jer je evidentno „da je najopasnije neznanje u akciji“, tj. kada čovek ne zna, a ne zna da ne zna i kada želi da nešto uradi. Pasivno neznanje ne mora biti opasno, posebno kada se neznanje nađe u ambijentu znanja.

U takvim okolnostima, postoji široko polje za dalja istraživanja ove problematike, od stručnjaka različitih profesionalnih orijentacija. Nasilje se čak dešava i u ustanovama koje školuju kadrove za obrazovanje i vaspitanje, kao i u crkvenim organizacijama koje po prirodi neguju hrišćanske vrednosti koje su date u poznatim božjim zapovestima, tj. „ne čini drugome ono što ne bi želeo da i tebi drugi čine“. Kada bi se primenile i poštovale poznate božje zapovesti, ne bi trebala nikakva nauka o moralu, pa ni nasilju kao nemoralnom postupku. To dalje znači da nije prihvatljivo da se nasiljem uglavnom bave psiholozi i pedagozi, medicinski stručnjaci u sanaciji posledica nasilja, odnosno pravna struka kroz zakonodavno pravne norme, već se u navedeno mora uključiti šira društvena zajednica i različite struke. Ovo utoliko pre, što protokom vremena od završetka pandemije COVID-19 mentalno stanje populacije će biti sve gore, a time i intenzitet vršnjačkog nasilja.

Činjenica je da ovaj projekat i istraživanje može biti solidna osnova za dalja istraživanja na ovu izuzetno aktuelnu temu koja tangira svet na globalnom nivou. Dalja istraživanja bi mogla da ukažu na rezultate ovog projekta, odnosno da li je i u kojoj meri nasilje u srednjim školama Srbije, odnosno u analiziranim regionima povećano ili smanjeno, te shodno nalazima preduzimati mere na makro, ali i na nivoima srednjih škola.

U narednom periodu, odnosno u drugoj fazi bi trebalo obaviti i edukaciju po pitanju srednjoškolskog nasilja kod svih aktera koji direktno ili indirektno učestvuju u obrazovanom procesu. U pitanju su: direktori srednjih škola i njihovi pomoćnici, odnosno psiholozi i pedagozi, odnosno sekretari škole, saveti roditelja kao organi upravljanja, učenici srednjih škola, roditelji, kao i socijalne službe, policijski organi, itd. Procene su da su pojedinačne obuke radi davanja odgovora na sve veći intenzitet nasilja nužne, ali i zajedničko obrazovanje kroz

posebne programe, jer se pokazuje da je fenomen nasilja univerzalan i da postoje univerzalna pravila koja treba da poznaju svi učesnici u obrazovanom procesu. U navedenom, akcenat treba dati na novine u srednjoškolskom nasilju po pitanju: vrste nasilja, gde do izražaja sve više dolazi internet nasilje, nasilje učenika nad nastavnicima koje je potpuno zapostavljeno i gde učenici imaju veća prava pa i pravo da maltretiraju nastavnike, a da se nastavniku ograničava pravo na samoodbranu, na povezanost nasilja u porodici sa nasiljem u srednjim školama, sve veći intenzitet nasilja uz korišćenje vatrenog oružja koje dovodi do masovnih ubistava. Na navedene novine treba ukazati, kako bi se inovirale postojeće politike, ali i strategije, odnosno propisi koji tretiraju nasilje u srednjim školama. Pokazuje se da su mnoga pravila ponašanja zastarela, da se i kao takva ne poštuju, što treba kroz odgovarajuću kulturu poboljšati.

Nosioci projekta se zahvaljuju Ministarstvu nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije na podršci i sufinansiranju ovog projekta, Ministarstvu prosvete na podršci da se istraživanje sprovede u srednjim školama, direktorima javnih i privatnih škola koji su omogućili ovo istraživanje, kao i autorima i istraživačima, obrađivačima koji su svojim radovima doprineli njegovoj uspešnoj saradnji. Istraživanje po ovom pitanju nije završeno, što je i prirodno, jer je i nasilje, kao i njegovo sprečavanje, proces za koga treba angažovanje celog društva, ali i brojne korekcije postojećih obrazovanih programa, te uključivanje brojnih institucija koje se bave humanim radom i moralom, uključujući u to i socijalne i verske institucije.

Beograd, novembar 2023.

Rukovodioci projekta:
Ivica Stanković
Dragana Radosavljević

FOREWORD

The world is on the threshold of the end of the first quarter of the XXI century. This period is characterized by numerous crises that have gripped the world on a global level, such as conflicts between individual countries, inter-national conflicts within individual countries, immigration crises, economic, political, financial and other crises. To the above should be added natural crises caused by climate change, such as: floods, fires, droughts, destructive winds, mass health crises, earthquakes, etc. What is new compared to previous crises is that the so-called integrated crises, i.e. crises that occur at the same time in certain areas, such as the emergence of social or natural crises. At the root of all crises lies a moral crisis, so if you want to eliminate them, you must first solve the problem of this crisis.

The general conclusion is that the world has never lived better in human history. Man today has the longest life expectancy, the highest level of living standards and the greatest protection of human rights since his inception. This statement is called into question, when we know that a large number of the population in the world is fighting for their own survival, that there is malnutrition, a lack of hygienically correct drinking water, a lack of medicines, which threatens not only their survival, but also their perspective. Increasing stratification in which a small number of people have more wealth than the entire humanity, with a tendency to increase them, leads to tensions, conflicts and clashes with tragic outcomes in which a large number of people die.

The past quarter of a century has been characterized by numerous acts of violence. They happen in all places, at all times, from different abusers: families, through kindergartens, primary and secondary schools, institutions of higher education, to business and other organizations. Violence is also perpetrated by the state against its population, which is embodied in dictatorial states, where a small number of people keep millions of people in subjection for a long period of time, including several decades. The key word in the last two and a half decades seems to be violence. The above is happening in conditions where a large number of resolutions, declarations, policies, strategies, as well as international

institutions that protect human rights have been adopted within international organizations.

The Republic of Serbia shares the fate of the world on a global level. Violence from the world objectively spills over to Serbia, even in a somewhat harsher form, due to the inter-ethnic conflicts that occurred in the last decade of the last century, but also due to the interest of external factors in numerous retrograde processes that led to the disintegration of the former state union. The previous statements are generally known, a lot has been written about them, but the question is whether societies have learned anything from the above.

The crisis of the COVID-19 pandemic at the end of the second decade of the 21st century took the world by surprise, which means that the world was not ready for a mass health infection, which led to a large number of deaths, damaged health and reduced business ability. The pandemic stopped not only the economy, but also life, as people were under bans, closures and restrictions, where many lost their jobs and workplaces, as well as family members. The above also led to mental problems, that is, mental disorders, illnesses, etc. which coincides with the claim that after the pandemic crisis, there will be post-pandemic crises which, by all accounts, will be more complex to solve, but will also require a long period of time to solve them. The question is whether the mental problems of the population will be solved permanently. It seems that with the increasing passage of time since the beginning and end of the crisis, the post-pandemic crisis will be even more intense and that it will produce negative behaviors, but also the actions of all categories of people. The same applies to dramatic negative outcomes, including mass violence with fatal outcomes.

Related to the previous one is increased violence among young people. Although this violence has been present in the USA for several decades, and in other developed democracies, violence among young people has also affected Serbia, as a country with a traditional culture and value system, in the last few years. The dilemma is whether this violence is the result of the COVID-19 pandemic or whether it has spilled over from other countries, i.e. the result of appropriate action or inaction by the state and citizens. It is likely that the violence in Serbia is the result of all the aforementioned influences, and the participation of certain factors and influential forces remains unknown. It is said probably, because there are still no analyzes and researches that would at least partially indicate the reasons for increased peer and student violence, which is spreading more and more with tragic outcomes.

What is new in peer violence is that today children are killing other children and their friends, even with the use of firearms with lethal results. The novelty is also in the fact that there is no remorse for the crimes committed, while the wider community does not show significant empathy towards the victims of violence, which creates a climate in which the roles of the executioner and the victim are often replaced, so the bully becomes the victim, and the victim shows himself for various reasons. as the cause of violence. This creates an atmosphere that violence between young people is a normal phenomenon, that it should not be reported, and that certain types of violence are even approved by parents, when it comes to violence by teachers against students, because it is reasoned that “beating is out of heaven” and that it cures laziness, idleness and negative behavior of young people, which is completely wrong and unacceptable.

Bearing in mind the above, the Faculty of Information Technology and Engineering from Belgrade and the Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, which are part of the University “Union - Nikola Tesla”, Belgrade, together with the Secondary School “Ušće” from Belgrade, designed the project which would answer a number of questions regarding high school violence, especially in researching the causes that produce violence, a description of the violent process and how to prevent it, the places where student violence most often occurs, as well as recommendations regarding the tasks that should be undertaken to eliminate it.

The project departs from well-known clichés, that the problem of youth violence is considered, that is, processed and investigated partially, with a general effort to shed light on one side of this issue. It is shown that the partial treatment of certain elements of youth violence also provides partial solutions that are not sufficient to prevent or reduce youth violence, that is, peer violence. Therefore, in this research, a holistic research technology was applied, which refers to the complete consideration and analysis of all actors who participate directly or indirectly in the process of violence.

The main characteristic of this project, which was accepted and co-financed by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, is that this phenomenon is being processed in a specific area, namely the Republic of Serbia. The research is probably the first and rare one that deals with the problem of youth violence in the post-pandemic period.

peer violence in secondary schools in the Republic of Serbia is given , i.e. following the thematic collection of papers, it deals with peer violence in secondary schools of the Republic of Serbia. This should be emphasized, because

it is observed that youth violence is addressed and researched for elementary school students. It is known and obvious that different ages produce different types of violence, violence of different intensity with different consequences, especially when considering an eight-year-old primary school student and an 18-year-old high school student. Related to the previous one is the way of working in one and the other school, the actors who participate in violence in one and the other level of education, up to the structure of the program, because the primary school programs are the same at the national level, while in secondary education there are schools with different professional orientations (from school of social humanities, technical, natural, artistic and others).

The research included students, teachers and parents, that is, principals of secondary schools in the private and public sectors, in order to determine whether there are differences in the amount of violence in one and the other schools. The research was carried out in schools from three regions in Serbia, namely: Bačka region, i.e. in Sombor as a regional center, in Jablanički district, i.e. Leskovac as the center of this district, in the Rasinja district with secondary (private and public) schools in Kruševac and Trstenik. A special research site for high school violence was Belgrade, as the center of the republic. With the introduction of Belgrade, as a large urban entity with a large concentration of different types of secondary schools, it was necessary to determine whether there are significant differences between violence, i.e. the intensity, type and other elements of peer violence in urban and rural areas, while conditionally in other words, a purely rural environment is considered to be Trstenik, where students who attend secondary schools in this town come from rural areas, where students live in families together with their parents, who travel several kilometers to their school and where there is a different culture of behavior and behavior compared to urban units. The same applies to parents, who express different attitudes towards violence in relation to urban areas, and especially in relation to Belgrade, where the number of students in some secondary schools is large, where there is a greater comfort of life, i.e. a greater demand for student satisfaction, which makes it difficult or reduces the success of managing high school violence. It is evident that high school students from urban areas make greater demands towards their parents, and if their demands and wishes are not respected, they show a higher degree of aggression, that is, there is violence in families, which spills over or continues in high schools. The novelty here is that instead of the traditional violence of parents against children, the violence of children against parents is now present, which requires new concepts in its prevention.

The goal was to determine whether there are significant differences in various issues of high school violence in certain regions of Serbia. This knowledge can be useful in searching for the causes of increased or decreased violence, in order to be able to share knowledge, i.e. learn from each other, on this and other issues, which is shown to be the weakest side in educated systems, but also when in the question is the national level.

Research methodology

The research included 455 respondents (students, parents, teachers, principals) in the analyzed secondary schools. The research sample is representative of students, teachers and parents, while it is not representative of school principals, although based on their answers, it is possible to conclude and extrapolate the principals' attitudes regarding violence in secondary schools.

The goal was to determine the attitudes of the aforementioned actors in secondary schools regarding the existence of violence, i.e. whether there are differences between the attitudes of students, teachers and principals, that is, parents, in fact in which elements these differences exist. This must be established because teachers, especially principals, often underestimate or deny that there is any kind of violence in their schools, while parents often overestimate the existence of violence in the schools attended by their children. In order to successfully solve the problem of violence, it is necessary to first admit that the problem exists, because if this does not happen, there will be no solution to the problem. This is because a large number of high school violence is not reported, recorded and analyzed, but remains a secret, considering that every report of violence damages the reputation of the school, and especially reduces the chances of school principals to be re-appointed to the position of the head of the high school. The lack, or problem, of statistics in any form of violence reduces its objectivity in research and reduces the possibility of adopting appropriate policies and strategies to prevent or reduce violence in secondary schools.

In order to achieve the stated goals, an appropriate methodology was applied. The basic instrument in the research on the topic "Management of high school violence in the post-pandemic C-19 period in the Republic of Serbia" is a closed Likert scale. The gradation of questions was in five levels: "Not at all", "Very rarely", "Sometimes", "Often" and "Very often". It is clear that the already offered answers create a problem, because it is difficult for each respondent to determine where the boundaries between individual answers are, which is why

cross-checking of the validity of individual answers is necessary. Questionnaires were prepared for each group of respondents, namely: for: students, parents, teachers and principals of secondary schools, in order to determine their attitudes, opinions and suggestions regarding the intensity of violence in their schools, the place where violence most often occurs, the time of occurrence of violence, who deals with peer violence in secondary schools.

In the survey, the opinions of teachers, students and parents were sought regarding the prevalence of violence by teachers against students, but also by students against teachers, which has increased in intensity in the last few years in Serbia. The goal was to determine whether there are significant differences between the aforementioned actors in terms of the prevalence of violence, what are the most common forms of certain types of violence by teachers against students, between students themselves and the violence shown by students against teachers, and what are their suggestions for reducing violence. It is evident that internet violence is on the rise, which makes it possible to permanently, i.e. 24 hours a day and 365 days a year, violence is perpetrated, often by an unknown assailant.

The results obtained in this research show a further direction of movement in the matter of suppression of peer violence, where in numerous cases the cause of violence is the teachers themselves who misunderstand their positional and professional power, but also legal frameworks that even prevent the teacher from defending himself against bullies. applying the well-known rule from criminal legislation that the measure of resistance must be proportional. It is clear that when a teacher is mistreated by a student, in front of other students, his authority is violated, and when the teacher's authority is lost, conditions are created for the spread of violence, which is most often not reported, that is, appropriate measures are not taken to eliminate it.

Research results

The results of the research through the project "Management of high school violence in the post-pandemic of COVID-19 in the Republic of Serbia" can be viewed from two levels, namely, from the level of the achieved results in the research process and the expected results in the coming period. The contribution of the project can be seen from a scientific and social point of view.

It is indisputable that the research was carried out at the level of secondary schools in Serbia and that as such it has a scientific and professional basis,

because the laws that have been reached through this research can be used to fill a large gap in the management of peer, and especially secondary school violence. The research was carried out in three regions and in the capital of the Republic, which proves that the number of violence is different, as well as the causes, intensity and consequences of violence, and that concepts from one country or region, or even the same, cannot be measured. type of schools mechanically take over and create universal school policies. This is because each school is unique, unrepeatably and that rules in one school that give good results in terms of violence in other schools can give opposite and even harmful results.

It is indisputable that the research is analytically set to diagnose the causes of violence, the places where high school violence occurs, the attitudes of various actors in high school education regarding violence, and the attitude of society and educational authorities towards this phenomenon. It is shown that sanctions are not an effective tool for preventing violence, because one violence cannot be eliminated by another violence, namely sanctions. Therefore, the problem of violence must be seen in a broader context, and the problem of suppression or prevention must be viewed from a legal, political, sociological, moral aspect, where the wider social community would be involved.

The social utility of this project refers to the indisputable fact that the elimination of violence in the family, school, and workplace increases the satisfaction of students or employees, which positively affects their work productivity and the success of the organization in which they are employed. Students, like parents, but also teachers like to go to schools or companies where there is a high degree of security, which additionally motivates existing and future teachers to invest themselves in better teaching and education of students. The example of Finland shows this, because the teaching profession is in second place in terms of reputation and interest of future students, but even when they take a teaching position, teachers are highly valued and often have a better status than traditionally important professions.

Other elements of violence should not be underestimated either, because preventing violence increases the quality of health, but also the happiness of each individual and family, that is, society as a whole. The post-pandemic period is challenging and will increasingly, with the passage of time, have a negative impact on young people who will often look for a way out in violence among peers, but also when it comes to subjects in schools. That is why the fight against violence is of first-class importance and the highest priority of every state.

Research limitations

Research on the topic “Management of high school violence in the post-pandemic COVID-19 in the Republic of Serbia” was accompanied by certain difficulties and limitations.

The first limitation or difficulty relates to the fact that there were no relevant studies of high school violence in Serbia, before the crisis of the COVID-19 pandemic. This made it impossible to draw adequate conclusions, ie. whether violence increased or decreased after the pandemic compared to the period before the pandemic. These studies are modest and insufficiently reliable in neighboring countries, which made it impossible to compare the intensity of violence in countries with similar sociological-cultural, social, and even religious characteristics.

In the assessment and assessment of peer , i.e. high school, violence, there is no precise metric that can indicate the qualitative side of violence. In other words, it is possible to know the number of incidents related to violence, but their cause, consequences, the way the violent process unfolds, etc., remain unknown, because bullies and their parents often minimize violence and say that it is a matter of children’s mischief and victims of violence, which are often more dramatic they talk about violence and its danger.

It is evident that there are limitations in relation to the short period, i.e. the short period after the end of the COVID-19 pandemic crisis when the results of its impact on the macro level are still unknown, so there is no relevant literature, i.e. works that would serve as a theoretical basis for research . During the pandemic, many countries emphasized saving people from death or preventive measures to reduce health infections, while leaving the analysis of what happened during the pandemic and after the pandemic until the end of the pandemic. Most high schools, as well as elementary schools, were closed during the pandemic, as were other social institutions, which made it difficult to deal with the cause and consequences, as well as measures to reduce violence.

The next aggravating circumstance is that the schools were not willing for the survey to be carried out, because many principals believed that possibly bad findings could compromise their school, i.e. the principals who manage the schools and who, by function, are the most responsible for all negative events in the school. This happened despite the recommendations of the Ministry of Education and the respective school administrations to allow the interviewers to take the test, because the survey is anonymous, the name of the school is

not mentioned, except for basic information about the place, type, and size of the school. The same applies to the survey of teachers, who answered more or less positively about the issue of violence in their schools, but a significant difference was also revealed between the attitudes of teachers regarding the issue of violence. The above partly speaks to the interest of schools, especially school principals, to determine the real state of violence in secondary schools, in order to take appropriate measures, mechanisms and policies to prevent or reduce it at the national level.

The fact is that every research, including this one, is accompanied by financial problems, which made it difficult to go to regional centers to survey actors of violence in secondary schools. This problem was overcome by the financial support of the project holder, who, in addition to the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, financed a good part of the activities from surveying, to processing the survey, printing the appropriate publications, as well as the costs related to holding a scientific meeting at which they would present themselves research results. Nevertheless, it can be stated that the mentioned limitations did not significantly affect the quality of the research and the execution of appropriate conclusions, legality and recommendations.

Openness to further research

Violence is a complex phenomenon, which increasingly becomes a threat to states, but also to the individual, as long as violence is internationalized, where violent people connect and often commit violence even in other countries. High school students and the high school environment are a favorable ground for the emergence of violence, because high school students are at a special developmental age, where they show appropriate dissatisfaction, through various forms of aggression, even through physical violence. It is shown that violence spreads its technology to them, from the stronger to the weaker, from the powerful to the powerless, from the rich to the poor, from the old to the young, from men to women, etc. It took on new forms and characteristics in new conditions, where violence occurs between peers, where children kill children often in a brutal way, where violence is committed by younger people against older people, children against parents, students against teachers, workers against employers, patients against health workers as and the existence of the so-called sophisticated forms of violence. In Serbia, there is violence by those who do not know, against

those who know, especially if it is expressed, because it is evident that “the most dangerous is ignorance in action”, i.e. when a person does not know, and does not know that he does not know, and when he wants to do something. Passive ignorance does not have to be dangerous, especially when ignorance is found in an environment of knowledge.

In such circumstances, there is a wide field for further research on this issue, from experts of different professional orientations. Violence even happens in institutions that train staff for education and upbringing, as well as in church organizations that by nature nurture Christian values that are given in the known commandments of God, i.e. “don’t do to others what you wouldn’t want others to do to you”. If the known commandments of God were applied and respected, there would be no need for any science of morality, not even violence as an immoral procedure. This further means that it is not acceptable that psychologists and pedagogues, medical experts in the remediation of the consequences of violence, or the legal profession through legislative and legal norms deal with violence, but the wider social community and various professions must be included in the aforementioned. This is all the more so, as with the passage of time since the end of the COVID-19 pandemic, the mental state of the population will get worse, and thus the intensity of peer violence.

The fact is that this project and research can be a solid basis for further research on this extremely current topic that is affecting the world on a global level. Further research could indicate the results of this project, i.e. whether and to what extent violence in secondary schools in Serbia, i.e. in the analyzed regions, has increased or decreased, and based on the findings, measures can be taken at the macro level, but also at the secondary school levels.

In the following period, that is, in the second phase, education on the issue of high school violence should be carried out for all actors who directly or indirectly participate in the educational process. In question are: high school principals and their assistants, i.e. psychologists and pedagogues, i.e. school secretaries, parents’ councils as governing bodies, high school students, parents, as well as social services, police authorities, etc. Estimates are that individual training is necessary to respond to the increasing intensity of violence, but also joint education through special programs, because it is shown that the phenomenon of violence is universal and that there are universal rules that all participants in the educational process should know. In the above, the emphasis should be placed on the news about high school violence in terms of: types of violence, where internet violence is increasingly coming to the fore, violence

by students against teachers, which is completely neglected and where students have greater rights, including the right to harass teachers, and to restricts the teacher's right to self-defense, the connection of domestic violence with violence in secondary schools, the increasing intensity of violence with the use of firearms that leads to mass murders. The mentioned novelties should be pointed out, in order to innovate existing policies, but also strategies, that is, regulations that treat violence in secondary schools. It is shown that many rules of behavior are outdated, that they are not respected as such, which should be improved through appropriate culture.

The project holders would like to thank the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia for the support and co-financing of this project, the Ministry of Education for supporting the research in secondary schools, the directors of public and private schools who made this research possible, as well as the authors and researchers, editors who contributed to his successful cooperation with their works. Research on this issue has not been completed, which is natural, because both violence and its prevention is a process that requires the involvement of the whole society, as well as numerous corrections of existing educational programs, and the involvement of numerous institutions that deal with humane work and morality. including social and religious institutions.

Belgrade, November 2023.

Project managers:
Ivica Stanković
Dragana Radosavljević

UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA PORAST VRŠNJAČKOG NASILJA

Ratomir Antonović,

Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić,
e-mail: antonovicr@gmail.com

Apstrakt: Svedoci smo ekspanzivnog rasta nasilja među decom školskog uzrasta, a količina nasilja i njegov intenzitet se konstantno pojačava. Kulminacija vršnjačkog nasilja se dogodila 3. maja ove godine kad je život izgubilo devetoro dece ogleadne osnovne škole “Vladislav Ribnikar” u Beogradu. Pre tog tragičnog događaja, imali smo čitavu seriju školskih incidenata, u kojima su učesnici bili deca, žrtve vršnjaci, ali i nastavno i nenastavno osoblje.

Evidentno je da se vršnjačko nasilje naročito intenziviralo nakon pandemije virusa COVID-19, tokom čijeg trajanja učenici nisu pohađali škole. Učilo se na daljinu i od kuće, čime se stvorio izvesni diskontinuitet dece sa školom i školskim obavezama. Nameće se utisak da su deca pod uticajem prinudnog raspusta, zaboravili na elementarna pravila ponašanja u školama, postala su asocijalna i agresivna, te svoje ponašanje ne mogu da kanališu u željenom smeru. Na visoku agresivnost kod dece i mladih uticale su i druge okolnosti, kao što su promocija nasilja putem različitih televizijskih sadržaja, posredstvom društvenih mreža i plasiranja sadržaja koji pozitivno deluju na razvijanje asocijalnih obrazaca ponašanja.

Koliko je COVID-19 doprineo urušavanju nekih osnovnih društvenih vrednosti, najbolje se može ilustrovati upravo kroz primer erozije obrazovnog sistema. Slika školskog sistema u Srbiji i svetu se drastično promenila nakon ove pandemije, a kod dece i mladih je pandemija izgradila jedan potpuno drugačiji odnos prema do tad važećem sistemu vrednosti. Svakako, pored pandemije i negativnog uticaja medija i društvenih mreža, kao bitan faktor maloletničkog nasilja treba posmatrati razorenu porodicu, koja je ranije bila okosnica zdravog društva. Danas su porodice značajno oštećene, funkcionišu loše ili nikako, a briga o deci je prepuštena školi, medijima i u najgorem slučaju, ulici.

UPRAVLJANJE SREDNJOŠKOLSKIM NASILJEM U POSTPANDEMIJI
COVID-19 U REPUBLICI SRBIJI
Prva nacionalna naučna konferencija
(Zbornik apstrakata)

Koji oblici vršnjačkog nasilja se najčešće dešavaju, ko su najčešće napadači, a ko žrtve, koji modus operandi je najzastupljeniji i da li tradicionalni mehanizmi disciplinovanja dece mogu da daju efekte u popravljanju školske discipline, teme su koje ovaj rad obrađuje.

Ključne reči: maloletnici, deca, škola, nasilje, mere

IMPACT OF COVID-19 ON THE INCREASE OF PEER VIOLENCE

Ratomir Antonović,

Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić,
e-mail: antonovicr@gmail.com

Abstract: We are witnessing an expansive growth of violence among school-age children, and the amount of violence and its intensity is constantly increasing. The culmination of peer violence took place on May 3 this year, when nine children lost their lives at the experimental elementary school “Vladislav Ribnikar” in Belgrade. Before that tragic event, we had a whole series of school incidents, in which the participants were children, the victims were peers, but also teaching and non-teaching staff.

It is evident that peer violence particularly intensified after the COVID-19 virus pandemic, during which students did not attend school. Learning was done at a distance and from home, which created a certain discontinuity for children with school and school duties. It gives the impression that children under the influence of the forced holiday forgot about elementary rules of behavior in schools, became antisocial and aggressive, and cannot channel their behavior in the desired direction. High aggressiveness among children and young people was also influenced by other circumstances, such as the promotion of violence through various television content, through social networks and the marketing of content that has a positive effect on the development of antisocial behavior patterns.

How much COVID-19 has contributed to the collapse of some basic social values can best be illustrated precisely through the example of the erosion of the education system. The picture of the school system in Serbia and the world has changed drastically after this pandemic, and the pandemic has built a completely different attitude towards the value system that was valid until then among children and young people. Certainly, in addition to the pandemic and the negative influence of the media and social networks, the broken family, which used to be the backbone of a healthy society, should be considered as an

important factor in juvenile violence. Today, families are significantly damaged, they function poorly or not at all, and the care of children is left to the school, the media and, in the worst case, the street.

Which forms of peer violence occur most often, who are the attackers and who are the victims, which modus operandi is the most prevalent and whether traditional mechanisms of disciplining children can have effects in improving school discipline are the topics that this paper deals with.

Key words: minors, children, school, violence, measures

VRŠNJAČKO NASILJE I TEHNIKE MEDIJACIJE

Predrag Dedeić,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija;
e-mail: predrag.dedeic@fpp.edu.rs

Milan Vemić,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija;
e-mail: milan.vemic@fpp.edu.rs

Apstrakt: Cilj rada je da se na osnovu uporedne analize teorijskih i praktičnih rešenja, ponude javnosti konkretne mere za unapređenje bezbednosti u školi, odnosno za smanjenje vršnjačkog nasilja. Predstavljena rešenja se vide samo kao doprinos diskusiji u cilju unapređenja sistema. Polaznu osnovu čini stav da odsustvo vrednosnih kategorija i adekvatne komunikacije, vodi lošim međuljudskim odnosima u kojima konflikti, koji su neminovnost u svakom odnosu, ostaju zanemareni i lako prelaze u sukobe i sporove.

Neznanje i nebriga te vrste ponekad rezultiraju najtežom posledicom – ubistvom. Ali i kada se ne završi tragično, nasilje uvek ostavlja mladom čoveku, fizičke i/ili psihičke ožiljke i traume i negativno utiče na radnu sposobnost, zainteresovanost za školu i druženje, motivaciju za bolji uspeh i rezultate. Značaj teme se vidi ne samo kao potreba reakcije na nedavno višestruko ubistvo u beogradskoj osnovnoj školi, već i u upozorenju Svetske zdravstvene organizacije da je nasilje, pored saobraćajnih nesreća i samoubistava, najčešći uzrok smrti mladih. Očigledno je da su se društvene okolnosti, pod uticajem multi-krize, značajno promenile i da klasična rešenja disciplinskih mera više ne daju rezultate.

Prepoznaje se potreba da se istraže uporedna inovativna rešenja. Radi se konkretno o različitim oblicima medijacije i primene njenih tehnika u svim oblicima i fazama odnosa, posebno konfliktnim, između mladih, između njih i nastavnika i uprave škole, u odnosima s roditeljima i dr. Fenomen vršnjačkog nasilja je kompleksan, inkorporira uticaj velikog broja faktora (socijalni, psihološki, ekonomski, kulturni...), pogađa najširi krug članova društva i kao takav traži angažovanje velikog broja subjekata u školi i izvan nje.

U radu se ukazuje na različite strateške pristupe poput onih baziranih na porodičnoj, socijalno-kognitivnoj ili mentorskoj strategiji, pri čemu se ističe potreba za sinergijom delovanja sa svih nivoa. Posebna pažnja je posvećena ulozi vršnjačkih medijatora. Jasno je ukazano na potrebu edukacije učenika, nastavnika i drugih, u cilju sticanja verbalnih i neverbalnih veština, tehnike kontrolisanja besa, izbegavanja nasilnih situacija i rešavanja konflikata bez nasilja. Sistemski pristup pored adekvatne edukacije podrazumeva i dobru organizaciju sprovođenja plana (uloga koordinatora), nadzora, evaluacije rezultata, povratnih informacija i dr. Krajnji cilj je podstaći mlade na nenasilno rešavanje konflikata, osposobiti ih za bolje međusobne odnose i odnose u porodici. To će rezultirati većom dolaznošću, boljim uspehom i višim stepenom sreće i zadovoljstva i učiniti ih otpornijim na izazove.

Ključne reči: vršnjačko nasilje, medijacija, vršnjački medijator

PEER VIOLENCE AND MEDIATION TECHNIQUES

Predrag Dedeić,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia;
e-mail: predrag.dedeic@fppsp.edu.rs

Milan Vemić,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia;
e-mail: milan.vemic@fppsp.edu.rs

Abstract: This paper aims to offer the public concrete measures to improve school safety and to reduce peer violence. We see the solutions presented only as a contribution to the discussion in order to improve the system. The absence of value categories and adequate communication leads to bad interpersonal relations in which conflicts, which are inevitable in every relationship, remain neglected and easily turn into violent disputes.

Ignorance and carelessness of this kind sometimes result in the most serious consequence - murder. When it does not end tragically, violence always leaves young people with physical and/or psychological scars and traumas and negatively affects work ability, interest in school and socializing, motivation for better success and results. We see the importance of the topic not only as a need to react to the recent multiple murders in a Belgrade elementary school, but also in the World Health Organization's warning that violence, in addition to traffic accidents and suicides, is the most common cause of death for young people. The social circumstances, under the multi-crisis, have changed significantly so the classic solutions of disciplinary measures no longer give results.

We recognize the need to explore comparative innovative solutions. Specifically, it is about application of mediation techniques in all relationships, especially conflict, between young people, between them and teachers and school administration, in relations with parents, etc. The phenomenon of peer violence is complex, incorporates the influence of a large number of factors (social, psychological, economic, cultural...), affects the whole society and requires the engagement of numerous subjects in and outside the school.

The paper points to different strategic approaches, based on family, social-cognitive, or mentoring strategies, emphasizing the need for synergy of action. Special attention is paid to the role of peer mediators. The need for education of students, teachers and others was clearly pointed out, in acquiring verbal and non-verbal skills, anger control techniques, avoiding violent situations and resolving conflicts without violence. Systemic approach implies good plan of implementation (coordinator's role), supervision, evaluation of results, feedback, etc. The ultimate goal is to encourage young people to resolve conflicts non-violently. This will result in higher attendance, better success and a higher degree of happiness and satisfaction and make them more resilient to challenges.

Key words: peer violence, mediation, peer mediator

МАЛОЛЕТНИЧКИ КРИМИНАЛ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2018-2022.ГОДИНА

Јована Јовић¹,

Факултет за пословне студије и право, Београд, Србија,
e-mail: jjovic1998@gmail.com

Божидар Форца,

Факултет за пословне студије и право, Београд, Србија,
e-mail: bozidar.forca@fpp.edu.rs

Апстракт: Криминал је пошаст савременог света и једна од безбедно-
сних претњи у свим познатим стратегијама безбедности. Поседну тежину
има криминалитет малолетника и криминал над малолетницима. Врло
значајно питање које нема адекватан одговор јесте – шта тера младе особе/
децу да чине кривична дела?

Овај рад је анализа криминалитета малолетника у Србији за период
2018-2022. година. Основни циљ рада јесте да се уоче трендови кривич-
них дела малолетника у наведеном периоду и то са два аспекта: 1) која су
најчешћа кривична дела малолетника и 2) тренд малолетничког кримина-
литета у назначеном периоду. У доласку до циља претежно су коришћене
анализа садржаја, компаративна, статистичка и метода студије случаја.
Општи закључци рада јесу: 1) најчешћа кривична дела малолетника су:
крађе; тешке крађе; насилничко понашање/вршњачко насиље; наношење
лаких и тешких телесних повреда; 2) тренд малолетничког криминала
показује (а) издвајање појединих кривичних дела и (б) уравниоженост
броја кривичних дела малолетника у назначеном временском периоду.

Вршњачко насиље у школама испољава се у различитим облицима до-
казивања која подразумевају психичко и физичко надметање и доказивање
моћи у циљу контроле на одређеним делом малолетничке популације од
стране вршњака. Физичко насиље подразумева довођење до ствралоног или

---

¹ Студент Факултета за пословне студије и право у Београду

потенцијалног телесног повређивања од стране малолетног деликвента, радњама које су усмерене ка другим лицима. Вербално насиље је облик насиља учињен речима, овде се конкретно говори о вређању, омаловажавању и претњи усмерено ка другом лицу. Насиље међу децом у школама подразумева да једно дете или више њих узастопно и намерно узнемирава, напада или повређује друго дете.

Вршњачко насиље у Републици Србији кулминирало је у мају месецу 2023. године, када је ученик седмог разреда пиштољем лишио живота осам својих вршњака и чувара школе. Тај незабележени догађај у нашем школству, између осталог, у фокус унутрашње безбедности ставио је малолетнички криминал, посебно вршњачко насиље.

Овај рад је примарно настао на фонду дипломског рада првог аутора, који је одбрањен на Факултету за пословне студије и право у Београду, 2023. године.

Кључне речи: малолетници, криминал, малолетнички криминал, вршњачко насиље

THE JUVENILE CRIME IN THE REPUBLIC OF SERBIA 2018-2022

Jovana Jović,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: jjovic1998@gmail.com

Bozidar Forca,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: bozidar.forca@fpssp.edu.rs

Abstract: Crime is a scourge of the modern world and one of the security threats in all known security strategies. Criminality by minors and crime against minors has a special weight. A very important question that does not have an adequate answer is - what makes young people/children commit criminal acts?

This paper is an analysis of juvenile delinquency in Serbia for the period 2018-2022. The main goal of the work is to observe the trends of juvenile crimes in the specified period from two aspects: 1) what are the most common juvenile crimes and 2) the trend of juvenile crime in the indicated period. In reaching the goal, content analysis, comparative, statistical and case study methods were mainly used. The general conclusions of the paper are: 1) the most common criminal acts of minors are: theft; aggravated theft; violent behavior/peer violence; infliction of minor and serious physical injuries; 2) The trend of juvenile crime shows (a) the separation of individual criminal acts and (b) the balance of the number of juvenile criminal acts in the indicated time period.

Peer violence in schools manifests itself in different forms of evidence, which include psychological and physical competition and demonstration of power in order to control a certain part of the juvenile population by peers. Physical violence means actual or potential physical injury by a juvenile delinquent, by actions directed at other persons. Verbal violence is a form of violence done with words, here we are specifically talking about insults, belittling and threats directed at another person. Violence among children in schools means that one or more children repeatedly and intentionally harass, attack or injure another child.

Peer violence in the Republic of Serbia culminated in May 2023, when a seventh-grade student took the lives of eight of his peers and a school guard with a gun. That unrecorded event in our school system, among other things, put juvenile crime, especially peer violence, in the focus of internal security.

This work was primarily created against the background of the first author's diploma thesis, which was defended at the Faculty of Business Studies and Law in Belgrade in 2023.

Key words: minors, crime, juvenile crime, peer violence

UDC 316.356.2(048)
316.624-057.874(048)
616.98:578.834(048)

MODERNA PORODICA, POSTPANDEMIJA COVID-19 I SREDNJOŠKOLSKO NASILJE

Nevena Krasulja,

Fakultet za inženjerski menadžment, Beograd, Srbija,
e-mail: nevena.krasulja@fim.rs

Dragana Radosavljević,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija,
e-mail: dragana.radosavljevic@fppsp.edu.rs

Dragana Babić,

Srednja škola "Ušće", Beograd, Srbija,
e-mail: dragana.babic@usce.edu.rs

Apstrakt: Tokom pandemije Covid-19 mnogo porodica je osetilo povećan stres zbog zdravstvenih problema, fizičke i socijalne izolacije, gubitka posla i dr., što je dovelo do tenzija u porodici i povećalo rizik od nasilja. Promene rutine uticale su na psihu ljudi, a posebno kod dece koja su se suočila sa strahom, anksioznošću i stresom. Po povratku u kolektive, odnosno školska okruženja, navedeno je moglo ili je uticalo na povećanje napetosti u školama, pa samim tim i na potencijalno povećanje srednjoškolskog nasilja.

U razvoju dece i njihovog oblikovanja važnu ulogu imaju stilovi roditeljstva i uticaj društvenih grupa, posebno kroz online komunikaciju. Autoritarno ili "tigar" roditeljstvo, za koje nije svojstven razvoj emocionalne i socijalne inteligencije, zahtevaće prilagođavanje zbog emocionalnog oporavka i samostalnosti dece. "Helikopter" roditeljstvo, koji karakteriše prezaštitnički odnos prema deci, je verovatno u toku pandemije bio najprisutniji zbog brige za zdravlje i bezbednost dece. Međutim, u postpandemijskom periodu roditelji bi trebalo da rade na uravnoteženju između brige i razvoja samostalnosti dece. Kultivišući ili demokratski stil roditeljstva, koji je najpoželjniji, kombinuje jasno postavljena očekivanja, razgovor i podržavajući pristup. U postpandemiji, koja i dalje traje, on će biti od pomoći u izgradnji emocionalne stabilnosti i odnosa poverenja između dece i roditelja.

Rad ima za cilj da kroz analizu statistički obrađenih podataka, tj. odgovora od strane roditelja dece državnih i privatnih srednjih škola, sa teritorije grada: Sombora, Beograda, Kruševca, Trstenika i Leskovca, na odgovarajuća pitanja, pokaže mišljenje i stav roditelja da li postoji i u kojoj meri nasilje među učenicima u srednjim školama nakon pandemije Covid-19 i da li to ima veze sa stilom roditeljstva moderne porodice. Odnosno, koji je stil roditeljstva preovlađujući na području koje je bilo predmet analize.

Srednjoškolsko nasilje je problem koji, bez sumnje egzistira, i koji zahteva holistički pristup, a to znači angažovanost škola, roditelja, društvene zajednice i države. U postpandemijskom periodu društvo se suočava sa izazovom oporavka i uspostavljanjem, koliko je moguće, nekadašnje ravnoteže. To iziskuje vreme, resurse i ozbiljan rad.

Ključne reči: porodica, roditeljstvo, globalizacija, pandemija, nasilje

THE MODERN FAMILY, POST-PANDEMIC COVID-19 AND HIGH SCHOOL VIOLENCE

Nevena Krasulja,

School of engineering management, Belgrade, Serbia
e-mail: nevena.krasulja@fim.rs

Dragana Radosavljević,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: dragana.radosavljevic@fbsp.edu.rs

Dragana Babić,

Secondary school "Ušće", Belgrade, Serbia,
e-mail: dragana.babic@usce.edu.rs

Abstract: During the Covid-19 pandemic, many families felt increased stress due to health problems, physical and social isolation, job loss, etc., which led to family tensions and an increased risk of violence. Changes in routine affected the psyche of people, especially children faced fear, anxiety and stress. Upon returning to collectives, that is, school environments, all mentioned changes influenced could or did influence an increase in tension in schools, and therefore a potential increase in high school violence.

Parenting styles and the influence of social groups play an important role in the development of children and their shaping, especially through online communication. Authoritarian or "tiger" parenting, which is not characterized by the development of emotional and social intelligence, will require adjustment due to the emotional recovery and independence of children. "Helicopter" parenting, which is characterized by an overprotective attitude towards children, was probably the most prevalent during the pandemic due to concern for the health and safety of children. However, in the post-pandemic period, parents should work on a balance between care and the development of children is independence. However, in the post-pandemic period, parents should work on a balance between care and the development of children is independence.

Cultivating or democratic parenting style, which is most preferred, combines clearly set, expectations, conversation and supportive approach. In the post-pandemic, which is still ongoing, it will be helpful in building emotional stability and trusting relationships between children and parents.

The aim of the paper is to analyze statistically processed data ie. responses by parents of children of state and private secondary schools, from the territory of the city: Sombor, Belgrade, Kruševac, Trsteni and Leskovac, to the appropriate questions, show the opinion and attitude of parents as to whether and to what extent there is violence among students in secondary schools after the Covid pandemic 19 and whether it has anything to do with the parenting style of the modern family. That is, which parenting style is predominant in the area that was the subject of analysis.

High school violence is a problem that undoubtedly exists and that requires a holistic approach, which means the involvement of schools, parents, the community and the state. In the post-pandemic period, society faces the challenge of recovery and establishing, as far as possible, the former balance. It requires time, resources and serious work.

Key words: family, parenthood, globalization, postpandemic, violence

UDC 316.624-057.874:005(497.113 Sombor)(048)
373.5(497.113 Sombor)(048)

ПЕРЦЕПЦИЈА УПРАВЉАЊА ВРШЊАЧКИМ НАСИЉЕМ У КОНТЕКСТУ ШКОЛСКОГ ОКРУЖЕЊА СРЕДЊЕ ТЕХНИЧКЕ ШКОЛЕ У СОМБОРУ

Душан Лукић,

Факултет за пословне студије и право; Београд, Србија,
e-mail: dusan.lukic@fppsp.edu.rs

Маја Анђелковић,

Факултет за информационе технологије и инжењерство, Београд,
Србија, e-mail: maja.andjelkovic@fiti.edu.rs

Јелена Грујић,

Факултет за информационе технологије и инжењерство, Београд,
Србија, e-mail: jelena.grujic@fiti.edu.rs

Апстракт: Насиље се може десити било где и било када. Вршњачко насиље, као феномен, перманентно је присутно у друштву. Брзе и корените друштвене и економске промене утицале су на повећање стопе вршњачког насиља. Пораст насиља је веома видљив и у школама. Школа представља примарну институцију која може деловати на повећање или смањивање стопе насиља међу ученицима.

Школа као васпитно образовна институција, стара се о остваривању циљева образовања и васпитања и стандарда постигнућа. Поред тога, предузима мере за побољшање услова рада и остваривање образовно васпитног рада. У школи је забрањено физичко, психичко, социјално, сексуално, дигитално и свако друго насиље, злостављање и занемаривање запосленог, детета, ученика, одраслог, родитеља, односно другог законског заступника или трећег лица у установи.

Адолесценција је период емоционалног осамостаљења младих и социјалног одвајања од породице. Има за последице антагонизам према

породици и довођење у питање свих познатих ауторитета. Школа, као фактор социјализације, ствара атмосферу јачања потребе за припадањем вршњачкој групи. Истовремено, може допринети претварању одељења разреда у окружење које пружа подршку и осећај припадности.

Природа, обрасци понашања и последице насиља, одвијају се унутар или ван учионице, на путу или око школе, као и онлајн и другим дигиталним окружењима. Поред заједничких, присутан је и низ појединачних специфичности насиља, на која није једноставно примењивати системска правила и управљачке одлуке.

Присутна је хетерогеност погоршаних односа на националном нивоу, подељеност унутар школа и породица. То незадовољство се прелива на поједине ученике, наставнике и школску управу.

Вршњачко насиље које настаје у пост пандемији COVID – 19, има за последицу ново социјално, економско и психолошка окружења. Различите перцепције учесника о насиљу захтевају примену одговарајућих механизма у процесу ублажавања или спречавања вршњачког насиља.

Интензитет и тренд присутног насиља појачавају захтеве истраживања, са циљем да се проблем објасни и да се предузму адекватне мере у току процеса решавања вршњачког насиља.

Циљ овог рада је да се, сагледавањем литературе и резултата истраживања у школи, систематизују сазнања из ове области. Истраживачки фокус треба да резултира креирањем смерница за друштвено прихватљива понашања учесника у школи.

Кључне речи: вршњачко насиље, школа, породица, управљање

PERCEPTION OF PEER BULLYING MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF THE SCHOOL ENVIRONMENT OF TECHNICAL HIGH SCHOOL IN SOMBOR

Dušan Lukić,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: dusan.lukic@fbsp.edu.rs

Maja Anđelković,

Faculty of Information Technologies and Engineering,
e-mail: maja.andjelkovic@fiti.edu.rs

Jelena Grujić,

Faculty of Information Technologies and Engineering,
e-mail: jelena.grujic@fiti.edu.rs

Abstract: Violence can occur anywhere and anytime. Bullying, as a phenomenon, is permanently existing in society. Social and economic changes that are rapid and radical have influenced the increase in the rate of peer violence. Furthermore, violence in schools is evidently increasing. Schools represent leading institutions that can influence the rate of violence among students.

Being an educational institution predominantly, school has a role in taking care of the accomplishment of educational goals alongside with standards of achievement. Additionally, it takes precautions for improvement of working conditions and attainment of educational effort. Any type of physical, psychological, social, sexual, digital violence, abuse and neglect of an employee, child, student, adult, parent or other legal representative or third party in the institution is illicit in school environment.

Adolescence presents a period of emotional independence in young people and social separation from the family. The aforementioned has the consequences of antagonism towards the family and questioning of all familiar authorities. As a factor in socialization, school creates an environment that intensifies the need

of being among the peer group. Simultaneously, it contributes to turning a class room into a setting that provides support and sense of belonging.

Consequences of the violence, its nature and behavioral patterns take place inside or outside the classroom, around school, on the way to school, as well as online, and other digital environments. In addition to the common, there are number of individual circumstances of the violence, which make it difficult to apply systemic rules and management decisions.

The nature, patterns of behavior and consequences of violence take place inside or outside the classroom, on the road or around school, as well as online and in other digital environments. In addition to the common, there are a number of individual specifics of violence, to which it is not easy to apply systemic rules and management decisions.

Heterogeneity of deteriorated relations at the national level is present, along with dispute within schools and families. This dissatisfaction over brims onto individual student, teachers and school administration.

Peer violence occurring in the post-pandemic COVID-19, has resulted in a new social, economic and psychological environment. Variety, of violence perception among participants requires the application of appropriate mechanisms in the process of mitigation or prevention of bullying.

The intensity and trend of existing violence reinforces demands of the research, with the aim of explaining the problem and taking adequate measures during the process of resolving peer bullying.

The intensity and trend of present violence reinforce the demands of the research, with the aim of explaining the problem and taking adequate measures during the process of resolving peer bullying.

The aim of this paper is to systematize the knowledge in this field by examining the literature and research results gathered from the school. Focus of the research should result in establishment of guidelines for socially acceptable behaviors of school participants.

Key word: peer bullying, school, family, management

UDC 341.645(4-672EU)(048)
341.231.14(4-672EU)(048)
347.971.99(497.11)(048)
316.624-057.874(497.11)(048)

NORMATIVNA UREĐENOST I PRAKSA EVROPSKIH I SRPSKIH SUDOVA PROTIV NASILJA U ŠKOLAMA

Maja Anđelković,

Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Beograd, Srbija,
e-mail: maja.andjelkovic@fiti.edu.rs

Milan Radosavljević,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija,
e-mail: milan.radosavljevic@fsp.edu.rs

Aleksandar Anđelković,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija,
e-mail: aleksandar.andjelkovic@fsp.edu.rs

Apstrakt: Normativna uređenost pojedinih pitanja na nacionalnom, ili globalnom, nivou je uslov za normalno funkcionisanje svake države. Na nivou međunarodne zajednice postoje međunarodni standardi, procedure i procesi koji obavezuju zemlje da se iste pridržavaju onoga što su i same potpisale i kao takve ratifikovale. Na istom nivou su formirani međunarodni sudovi za pojedine oblasti, ali i posebni, ili ad hoc sudovi za presuđivanje posebnim događajima. Pojedine zemlje imaju svoju normativnu bazu i svoje pravosudne organe koji se oslanjaju na međunarodno pravo i standarde i koji imaju prednost u odnosu na domaće zakonodavstvo i pravosudni sistem.

Iako je na međunarodnom nivou doneto niz regulativa, deklaracija i odluka, odnosno da su formirane brojne institucije za zaštitu ljudskih prava, nasilje je danas uzelo takve razmere, da pretilo da uništi svet. Brojni nacionalni, regionalni i globalni konflikti i ratovi pokazuju da se najvažnije deklaracije, kao što su o miru, ne poštuju i da odnose veliki broj ljudskih života. Tako dolazimo do paradoksa da što se više donose međunarodna pravila kojim treba osigurati mir, da sve više nastaju sukobi i narušavanje mira, kao osnovne pretpostavke za ostvarenje prava na život i zdravlje, kao osnovnih ljudskih prava. Ukidanje

smrtno kazne ne znači i opravdavanje kršenja ljudskih prava, jer je dokazano da se nasilje ne može ukinuti sa još višim nivoom nasilja. Dakle, svet je došao do nivoa da ukine smrtnu kaznu, poštujući pravo na život i za najteža krivična dela, ali je došao u situaciju da godišnje u ratnim i drugim konfliktima bude ubijeno na stotine hiljade ljudi.

Srpsko pravosuđe i sudski organi se takođe bore protiv svih vrsta nasilja, oslanjajući se na evropske deklaracije i rezolucije, kao i na zakonske propise. Osnovane su posebne institucije koje se bave maloletničkom delikvencijom, brojna savetovališta i druge institucije. Primetno je da srpski sudovi po pitanju školskog nasilja neretko štite škole zbog nedovoljne brige u borbi protiv nasilja, što mnoge žrtve nasilja destimuliše da prijavljuju nasilje. Primeri u presudi Srednje tehnike škole u Trsteniku u vezi srednjoškolskog nasilja, kao i nasilje u OŠ „Sreten Mladenović-Mika“ iz Niša to potvrđuju, kao i (ne) donošenje Aleksinog zakona, čije se donošenje čeka više godina.

Jedan od najznačajnijih sudova, je Evropski sud za ljudska prava koji primenjuje evropske konvencije o ljudskim pravima. Sud prati poštovanje ljudskih prava u zemljama, ali i preduzima mere, odnosno presuđuje putem podnetih predstavi od strane pojedinaca, ali i države. Kada se utvrdi da je država prekršila neka prava pojedincima koja su definisana međunarodnim pravom, donosi presude koje su zemlje dužne da poštuju.

Navedene konstatacije se odnose i na sve vrste nasilja kao fenomen koji je prisutan i dobija na sve većoj dinamici u savremenim uslovima. Vršnjačko školsko nasilje je regulisano odgovarajućim deklaracijama i direktivama po kojima Evropski sud za ljudska prava presuđuje. Zahvaljujući primeni novih tehnologija, javljaju se nove vrste nasilja, poput internet nasilja koje takođe podleže pravnom regulisanju, ali koji po svim parametrima zaostaje za pravnim okvirom drugih nasilja.

Rad se bavi pitanjem normativne uređenosti i prakse Evropskih sudova ljudskih prava, sa akcentom na nasilje koje se dešava u srednjim školama, gde Evropski sud za ljudska prava presuđuje državama za propuste u vezi zaštite ljudskih prava u sferi obrazovanja, kao i srpski pravni okvir i zakonodavstvo, odnosno sudstvo u vezi školskog nasilja. Cilj rada je da ukaže na osetljivost ljudskih prava, posebno na problem normativnog regulisanja školskog nasilja, poštovanje procedura i postupaka u prevenciji vršnjačkog srednjoškolskog nasilja, kako bi odgovorni za nasilje dobili dodatne informacije o tretmanu ovog fenomena i moguće posledice kada nasilje dođe pod udar zakona i pravosuđa.

Ključne reči: nasilje, zakonska regulativa, Evropski sud, presude, Aleksin zakon

NORMATIVE REGULATION AND PRACTICE OF EUROPEAN AND SERBIAN COURTS AGAINST VIOLENCE IN SCHOOLS

Maja Anđelković,

Faculty of Information Technologies and Engineering, Belgrade, Serbia,
e-mail: maja.andjelkovic@fiti.edu.rs

Milan Radosavljević,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: milan.radosavljevic@fpasp.edu.rs

Aleksandar Anđelković,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: aleksandar.andjelkovic@fpasp.edu.rs

Abstract: Normative regulation of certain issues at the national, or global, level is a condition for the normal functioning of every state. At the level of the international community, there are international standards, procedures and processes that oblige countries to adhere to what they themselves have signed and ratified as such. At the same level, international courts were formed for certain areas, as well as special or ad hoc courts for adjudicating special events. Certain countries have their own normative base and judicial bodies that rely on international law and standards and that have priority over domestic legislation and the judicial system.

Although a number of regulations, declarations and decisions have been made at the international level, i.e. numerous institutions for the protection of human rights have been formed, today violence has reached such proportions that it threatens to destroy the world. Numerous national, regional and global conflicts and wars show that the most important respected and that they cost a large number of human lives. This is how we come to the paradox that the

more international rules are adopted to ensure peace, the more conflicts and disruptions of peace arise, as basic prerequisites for the realization of the right to life and health, as basic human rights. Abolishing the death penalty does not mean justifying the violation of human rights, because it has been proven that violence cannot be abolished with an even higher level of violence. So, the world has reached the level of abolishing the death penalty, respecting the right to life even for the most serious crimes, but it has reached a situation where hundreds of thousands of people are killed annually in war and other conflicts. The Serbian judiciary and judicial authorities also fight against all kinds of violence, relying on European declarations and resolutions, as well as legal regulations. Special institutions dealing with juvenile delinquency, numerous counselling centers and other institutions were established. It is noticeable that Serbian courts often protect schools in the matter of school violence due to insufficient care in the fight against violence, which discourages many victims of violence from reporting violence. The examples in the judgment of the Secondary Technical School in Trstenik regarding high school violence, as well as the violence in the Elementary School "Sreten Mladenović-Mika" from Niš confirm this, as well as the (non) adoption of Alex's law, the adoption of which has been awaited for several years.

One of the most important courts is the the European Court of Human Rights, which applies European conventions on human rights. The court monitors respect for human rights in countries, but also takes measures, i.e. it judges through petitions submitted by individuals and the state. When it is established that the state has violated some rights of individuals that are defined by international law, it issues judgments that countries are obliged to respect.

The aforementioned statements also refer to all types of violence as a phenomenon that is present and gaining momentum in modern conditions. Peer school violence is regulated by appropriate declarations and directives based on which the European Court of Human Rights rules. Thanks to the application of new technologies, new types of violence appear, such as internet violence, which is also subject to legal regulation, but which lags behind the legal framework of other forms of violence in all parameters.

The paper deals with the issue of the normative structure and practice of the European Court of Human Rights, with an emphasis on violence that occurs in secondary schools, where the European Court of Human Rights judge states for failings in the protection of human rights in the sphere of education, as well as the Serbian legal framework and legislation, that is, the judiciary in connection

with school violence. The aim of the work is to point out the sensitivity of human rights, especially the problem of normative regulation of school violence, respect for procedures and procedures in the prevention of high school peer violence, so that those responsible for violence can receive additional information about the treatment of this phenomenon and the possible consequences when violence comes under the influence of the law and of the judiciary.

Keywords: violence, legislation, European Court, judgments, Alex's Law

UDC 316.624-053.6(497.11)(048)

37.064(497.11)(048)

005(497.11)(048)

DILEME OKO EFIKASNOSTI POJEDINI MEHANIZAMA ZA SUZBIJANJE NASILJA U SREDNJIM ŠKOLAMA SRBIJE

Milan Radosavljević,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija,
e-mail: milan.radosavljevic@fppsp.edu.rs

Maja Anđelković,

Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Beograd, Srbija,
e-mail: maja.andjelkovic@fiti.edu.rs

Dragana Radosavljević,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija,
e-mail: dragana.radosavljevic@fppsp.edu.rs

Apstrakt: Srednjoškolsko nasilje su sukobi između učenika, između učenika i nastavnika, između samih nastavnika, između nastavnika i učenika, između nastavnika i roditelja i između direktora i zaposlenih. S obzirom da se radi o višestrukim relacijama složeno je za upravljanje. Sukobi i nasilje mogu biti i između srednje škole i okruženja u kome funkcioniše. Praksa u Srbiji je pokazala da postoje konflikti između centralne vlasti po pitanju imenovanja direktora srednjih škola, posebno kada škola za direktora predlaže određenu osobu, a centralna vlast imenuje drugu po političkoj pripadnosti, koja je često lošijeg kvaliteta od one koju predlaže kolektiv škole. Ovo je nedopustivo u 21. veku, jer su ljudi još u prvobitnoj zajednici imali osnovno pravo da biraju svog vođu u nazivima poglavice, vođe roda, ili plemena, i ukoliko je makar i jedan član npr. roda (zajednica od oko 50 ljudi) iskazao sumnju ili nepoverenje u nekog člana taj nije mogao biti izabran za vođu. Ista je situacija i sa plemenima, odnosno konfederacijama plemena, gde niko nije mogao da predstavlja rod u plemenu, ili konfederaciji plemena, ukoliko nije imao saglasnost svih rodova u plemenu, ili svih plemena u konfederaciji plemena. U savremenoj terminologiji

parlamentarne demokratije to znači da se tražio apsolutni konsenzus, termin, ili institut koji je gotovo eliminisan iz savremenog parlamentarnog života velikog broja zemalja, već se traži većina u kojoj makar i jedan glas više, znači i poverenje u izabranog vođu. Konsenzus u izboru vođe, ili direktora škole, povećava potencijale za uspešnost i dobre međuljudske odnose, što se pozitivno odražava i na smanjenje nasilja između svih aktera u školskom sistemu.

Nasilje se dešava na različitim mestima, u različito vreme, od različitih aktera iz različitih razloga sa različitim posledicama. Ono je fenomen modernog vremena, jer je nasilje svuda oko nas, od porodice, škole, organizacije gde je pojedinac zaposlen, itd. Odbrana od nasilja, posebno kada se radi o mladim ljudima, odnosno učenicima, postaje prioritetan zadatak aktera društva, što nameće potrebu drugačijeg organizovanja društva, ali i promene postojeće regulative i načina razmišljanja o nasilju, postojećih školskih programa, a u organizacijama promene postojećih pravila organizacione kulture i ponašanja.

Motivi za nasilje su takođe, kao i način na koji se nasilje ispoljava, različiti po brojnim osnovama. Za upravljanje školskim nasiljem, kao i upravljanje u kriznim vremenima ne postoje škole koje obučavaju direktore i koji su pre svega osposobljeni da spreče, a kada isto nastane da što brže eliminišu njegove posledice. Iskustva iz srednjih škola pokazuju da jednom urađeni planovi za smanjenje školskog nasilja se godinama ne ažuriraju, a i kada nastane nasilje i nakon njegovog okončanja se ne prave analize, na osnovu kojih bi se isti korigovali zahvaljujući novim saznanjima i situacijama. Slična je situacija i sa zakonskim i drugim propisima koji se bave školskim nasiljem, od preventivnog delovanja do njegovog sankcionisanja. Institucije u kojima se dešava nasilje moraju da uče i da dele znanja i iskustva iz uspešnog upravljanja vršnjačkim nasiljem, što je i najslabija strana upravljačkih struktura školskih sistema. Sa nasiljem se ustanove uglavnom bave kada do njega dođe, a da se ne analiziraju uzroci koji su do nasilja doveli i da se ta saznanja koriste u unapređenju regulative, ali i prakse sprečavanja nasilja.

U radu se obrađuju neke dileme oko primene odgovarajućih koncepata i mehanizama za sprečavanje nasilja u srednjim školama, sa ciljem da se ukaže na određene stereotipe koji postoje i potrebe uvođenje novih pristupa u borbi protiv školskog, odnosno srednjoškolskog nasilja. Na bazi anketnog istraživanja, proveravani su stavovi po pitanju nasilja između različitih aktera, kada su u pitanju javne i privatne škole.

Ključne reči: dileme u vezi nasilja; obezbeđenje, pedagozi, policija, oružje u relaciji sa nasiljem, menadžment i školsko nasilje

DILEMMA REGARDING THE EFFECTIVENESS OF CERTAIN MECHANISMS FOR COMPRESSING VIOLENCE IN SERBIAN SECONDARY SCHOOLS

Milan Radosavljević,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: milan.radosavljevic@fbsp.edu.rs

Maja Anđelković,

Faculty of Information Technologies and Engineering, Belgrade, Serbia,
e-mail: maja.andjelkovic@fiti.edu.rs

Dragana Radosavljević,

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia,
e-mail: dragana.radosavljevic@fbsp.edu.rs

Abstract: High school violence is conflicts between students, between students and teachers, between teachers themselves, between teachers and students, between teachers and parents, and between principals and employees. Given that it is about multiple relationships, it is complex to manage. Conflicts and violence can be between the high school and the environment in which it functions. The practise in Serbia has shows that there are conflicts between the central government regarding the appointment of principals of secondary schools, especially when the school nominates a certain person as principal, and the central government appoints another person based on political affiliation, who is often of a lower quality than the one proposed by the school collective. This is inadmissible in the 21st century, because even in the original community, people had the basic right to choose, or tribe leader, and if even one member, e.g. clan (community of about 50 people) expressed doubt or mistrust in a member, he could not be elected as a leader. The situation is the same with tribes, or confederations of tribes, where no one could represent a clan in a tribe, or a confederation of tribes, if he did not have the consent of all clans in the tribe,

or all tribes in the confederation of tribes. In the modern terminology of parliamentary democracy, this means that an absolute consensus was sought, a term or institution that has almost been eliminated from the modern parliamentary life of a large number of countries, but a majority in which even one more vote means confidence in the elected leader. Consensus in the choice of a leader, or school director, increases the potential for success and good interpersonal relations, which has a positive effect on the reduction of violence between all actors in the school system.

Violence occurs in different places, at different times, by different actors for different reasons with different consequences. It is a phenomenon of modern times, because violence is all around us, from the family, school, organization where the individual is employed, etc. Defense against violence, especially when it comes to young people, i.e. students, becomes a priority task for the actors of society, which imposes the need for a different organization of society, but also changes in existing regulations and ways of thinking about violence, existing school programs, and in organizations, changes in the existing rules of organizational culture and behavior.

Motives for violence are also, as well as the way in which violence is manifested, different on numerous grounds. For the management of school violence, as well as management in times of crisis, there are no schools that train principals and who are first of all trained to prevent it, and when it occurs, to eliminate its consequences as quickly as possible. Experiences from secondary schools show that plans for reducing school violence once made are not updated for years, and even when violence occurs and after it ends, no analyses are made, on the basis of which they would be corrected thanks to new knowledge and situations. The situation is similar with legal and other regulations that deal with school violence, from preventive action to its sanctioning. Institutions where violence takes place must learn and share knowledge and experience from successful management of peer violence, which is the weakest part of the management structures of school systems. Institutions generally deal with violence when it occurs, without analyzing the causes that led to the violence and using that knowledge to improve the regulation, but the practice of preventing violence.

The paper deals with some dilemmas regarding the application of appropriate concepts and mechanisms for the prevention of violence in secondary schools, with the aim of pointing out certain stereotypes that exist and the need to introduce new approaches in the fight against school and secondary school violence.

On the basis of survey research, the attitudes on the issue of violence between different actors, when it comes to public and private schools, were checked.

Key words: dilemmas regarding violence; security, pedagogues, police, weapons in relation to violence, management and school violence

OBRAZOVANJE U Funkciji SPREČAVANJA NASILJA U ŠKOLAMA

Suzana Pajić,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Srbija,
suzana.pajic@fppsp.edu.rs

Valentina Mandžukić,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Srbija,
valentina.mandzukic@fppsp.edu.rs

Bojan Marinković,

Fakultet za poslovne studije i pravo, Srbija,
bojan.marinkovic@fppsp.edu.rs

Apstrakt: Nasilje koje se dešava u školskom okruženju naziva se školsko nasilje i obuhvata nasilje koje se dešava u krugu škole, na putu do ili iz škole, kao i tokom školskih izleta i događaja. Nasilje nad vršnjacima je češće od nasilja prema nastavnicima ili drugim članovima školskog osoblja. Nasilje u školi pogađa oko 246 miliona dece godišnje, ali su devojčice i osobe koje se identifikuju kao transrodne osobe više izložene nasilju.

Nasilje u školama može imati mnogo različitih oblika, uključujući verbalno, seksualno, fizičko i nasilje počinjeno sa ili bez oružja. Takođe može uključivati stvarnu ili pretpostavljenu pretnju. Nasilje u školi se definiše kao namerna povreda druge osobe ili ponašanje koje čini da se druga osoba oseća ugroženom. Kako je pomenuto, postoji više vrsta nasilja u školi o kojima će u radu biti više reči, jer ih je potrebno definisati pre nego što akcenat posveti načinima prevencije koji mogu smanjiti stopu vršnjačkog nasilja.

U naučnim krugovima navodi se niz faktora koji mogu da povećaju sklonost deteta ka činjenju nasilja u školi, gde se ističe istorija nasilja koje se dešava u porodici deteta, koje može biti praćeno nezdravom porodičnom dinamikom, narušenim odnosima među članovima porodice, porodično zlostavljanje

i zanemarivanje deteta, impulsivna ili hiperaktivna ličnost, loš akademski uspeh, narušeno mentalno zdravlje, zloupotreba opijata, pristup oružju, delinkventni vršnjaci, siromaštvo ili visoka stopa kriminala u zajednici u kojoj dete živi. Svako dete ima pravo da živi bez fizičkog ili emocionalnog zlostavljanja.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta od država zahteva da preduzmu sve razumne mere predostrožnosti kako bi zaštitile decu od nasilja u porodici i nasilja u školama. Savet Evrope ima jasnu nameru da prekine nasilje u učionicama podučavanjem dece o demokratskom građanstvu i ljudskim pravima. Da bi se sprečilo i eliminisalo nasilje u školama, obrazovanje je ključno. Povelja o obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava predstavlja moćan alat u obrazovanju za borbu protiv svih vrsta nasilja i predrasuda, posebno maltretiranja i uznemiravanja. Nasilje u školi se može smanjiti i školska klima se može poboljšati kroz preventivne napore koje čine nastavnici, administratori, roditelji, članovi zajednice i učenici. Škole moraju biti bezbedna mesta za boravak učenika, što dalje implicira da svaka škola sprovodi određene korake ka sprečavanju nasilja u školi. Podsećanje na mere predostrožnosti i sistem podrške učenicima treba da je stalno na snazi. Promovisanje bezbednosti u školi zahteva aktivno učešće roditelja, nastavnika i učenika. Odrasli treba da modeliraju liderstvo uveravajući učenike da su škole bezbedno okruženje za njih.

Ključne reči: školsko vršnjačko nasilje, faktori rizika, prevencija

EDUCATION IN THE FUNCTION OF PREVENTING VIOLENCE IN SCHOOLS

Suzana Pajić,

Faculty of Business Studies and Law, Serbia,
suzana.pajic@fppsp.edu.rs

Valentina Mandžukić,

Faculty of Business Studies and Law, Serbia,
valentina.mandzukic@fppsp.edu.rs

Bojan Marinković,

Faculty of Business Studies and Law, Serbia,
bojan.marinkovic@fppsp.edu.rs

Abstract: Violence that occurs in the school environment is called school violence and includes violence that occurs on school grounds, on the way to or from school, as well as during school trips and events. Violence against peers is more common than violence against teachers or other school staff members. School violence affects about 246 million children annually, but girls and people who identify themselves as transgender are more exposed to violence.

Violence in schools can take many different forms, including verbal, sexual, physical, and violence done with or without a weapon. It can also include a real or perceived threat. School violence is defined as intentional harm to another person or behavior that makes another person feel threatened. As it was mentioned above, there are several types of violence at school, which will be discussed in more detail in the paper, because they need to be defined before focusing on methods of prevention that can reduce the rate of peer violence. Scientific circles cite a number of factors that can increase a child's tendency to commit violence at school, highlighting the history of violence that occurs in the child's family, which can be accompanied by unhealthy family dynamics, broken relationships between family members, family abuse and neglect of the child, impulsive or

hyperactive personality, poor academic performance, impaired mental health, opiate abuse, access to weapons, delinquent peers, poverty or a high crime rate in the community where the child lives. Every child has the right to live free from physical or emotional abuse.

The United Nations Convention on the Rights of the Child requires states to take all reasonable precautions to protect children from domestic and school violence. The Council of Europe has a clear intention to end violence in classrooms by teaching children about democratic citizenship and human rights. In order to prevent and eliminate school violence, education is the key. The Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights is a powerful tool in education to fight against all forms of violence and prejudice, especially bullying and harassment. School violence can be reduced and school climate can be improved through preventive efforts by teachers, administrators, parents, community members, and students. Schools must be safe places for students, which further implies that every school takes certain steps to prevent school violence. The reminder of precautionary measures and the support system for students should be constantly present. Promoting school safety requires the active participation of parents, teachers and students. Adults should model leadership by assuring students that schools are safe environments for them.

Key words: school peer violence, risk factors, prevention

ФАКТОРИ И ИНДИКАТОРИ СРЕДЊОШКОЛСКОГ НАСИЉА – МОГУЋНОСТИ И ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈЕ И УПОТРЕБЕ

Винко Пандуревић,

Факултет за пословне студије и право, Универзитет
„Унион – Никола Тесла“, Београд, Србија, vinko.pandurevic@fsp.edu.rs

Ена Тодоровић,

Факултет за пословне студије и право, Универзитет
„Унион – Никола Тесла“, Београд, Србија, ena.todorovic@fsp.edu.rs

Апстракт: Насиље које се дешава у средњим школама по својој суштини и значају представља велики изазов, како за друштвено-хуманистичке науке (психологију, криминологију, социологију, социјалну психологију), тако и за различите друштвене институције и субјекте у систему школства и ван њега, а истовремено и ризике и претњу по безбедност школске деце и васпитно-школску заједницу у целини.

Многобројна интердисциплинарна истраживања и изучавања проблема средњошколског, вршњачког и насиља уопште, остала су ограничених утилитарних домета, пре свега у смислу превентивног деловања (превенције), ограничења или смањења насиља и објективних пројекција кретања и испољавања насиља у будућности. Полазећи од главних теоријских парадигми постојећих и прихватљивих у друштвено-хуманистичким наукама, у овом раду желимо понудити један теоријски поглед као скуп логички повезаних појмова-симбола ради објашњења шта се дешава у средњошколском насиљу као непосредном искуству, доводећи га на ниво општости, стварајући одговарајући концептуални оквир.

Сам назив овога рада намеће потребу успоставе веза између „корисних концепата“, који обухватају различита подручја друштвене стварности, која се могу сматрати детерминантама настанка средњошколског насиља, као што су: окружење - суштински карактер политичког система и система

вредности друштва; породица – социоекономски аспект и генетски фактори; васпитно-образовни систем као такав; индивидуално-психолошке карактеристике ученика; квалитете наставног и ван наставног особља и управљачких структура школа; карактеристике ђачких колектива; друштвене и интернет мреже; правни оквир итд. Након утврђивања фактора-узрочника настанка средњошколског насиља ништа мање није важно уочавање и препознавање индикатора – манифестација насиља, а то у ствари представља операционализацију – процес дефинисања начина мерења, односно свођења апстрактних појмова на емпиријске индикаторе који се могу квантификовати. У ствари реч је о манифестацијама – перформансама самог насиља у форми физичког и социјалног насиља, психолошког, сајбер насиља и сл.

Досадашња искуства, стечена знања и постојећи теоријски концепти у области вршњачког и средњошколског насиља показују да је утврђивање узрочника и индикатора насиља врло сложен процес и да поред значајних могућности постоје и велики проблеми у њиховој концептуализацији и употреби. Посебан проблем истраживања средњошколског насиља и управљања истим јавља се у кризним друштвеним ситуацијама, као што су пандемије и постпандемијски период.

Кључне речи: насиље, средњошколско насиље, операционализација концепата, фактори и индикатори насиља

FACTORS AND INDICATORS OF HIGH SCHOOL VIOLENCE – THE POSSIBILITIES AND PROBLEMS OF CONCEPTUALIZATION AND USE

Vinko Pandurević,

Faculty of Business Studies and Law University “Union – Nikola Tesla”,
Belgrade, Serbia, vinko.pandurevic@fbsp.edu.rs

Ena Todorović,

Faculty of Business Studies and Law University “Union – Nikola Tesla”,
Belgrade, Serbia, ena.todorovic@fbsp.edu.rs

Abstract: The violence that takes place in high schools is a big challenge for social scientists and humanities scholars (psychologists, criminologists, sociologists, social psychologists), and also for different social institutions and entities within the educational system and outside of it. At the same time, this violence poses risks and a threat to the security of school children and the educational community as a whole.

The numerous interdisciplinary studies and pieces of research into the problem of high school violence, peer violence, and violence in general have, so far, remained within the limited utilitarian scope, primarily in terms of preventive action (prevention), in terms of limitation or reduction of violence, and in terms of objective projections of violence trends and violence manifestation in the future. Starting from the main theoretical paradigms that are existent and acceptable in social sciences and humanities, we wish to provide in this paper a theoretical perspective in the form of a group of logically inter-related concepts or symbols, for the purpose of explaining what happens in high school violence as a direct experience, while bringing it to the level of generality and creating an appropriate conceptual framework.

The very title of this paper imposes the need to establish relationships between the “useful conceptions” that include different areas of social reality, areas that may be considered determinants of the outbreak of high school violence, and

in fact it is about factors (factors, causative factors or driving force, what leads to the appearance of high school bullying) such as the essential character of the political system and the social value system; the family- socioeconomic aspect and genetic factors; the educational system as such; the individual and psychological characteristics of students; the qualities of the teaching and non-teaching staff, and of the management echelons in schools; the characteristics of student collectives; social and internet networks; the legal framework; etc

The accrued experience to date, the acquired knowledge, and the existing theoretical conceptions in the field of peer violence and high school violence show that the establishment of the causes and indicators of violence is a very complex process and that, apart from significant possibilities, there are also big problems in their conceptualization and use. A special problem in researching high school violence and managing it appears in critical social situations, such as pandemics and post-pandemic periods.

Keywords: violence, high school violence, concepts and conceptions, operationalization of concepts, factors and indicators of violence

UDC 316.624-057.874(497.11)(048)

376-056.26/.36-053.5(497.11)(048)

37.064.3:364.636(497.11)(048)

VRŠNJAČKO NASILJE PREMA UČENICIMA PO IOP-U - MIŠLJENJE NASTAVNIKA I INKLUZIVNIH UČENIKA

Aleksandra Vesović,

Grafičko-medijska škola, Novi Beograd,

e-mail: aleksandra.vesovic5@gmail.com

Apstrakt: Maltretiranje može biti fizičko, verbalno i emocionalno ponašanje koje je štetno za zdravlje učenika. Nasilničko ponašanje se jako često pojavljuje među učenicima u srednjim školama. U današnje vreme sve više se uočava u odeljenjima sa inkluzivnim učenicima.

Ovo istraživanje ima za cilj da ispita načine vršnjačkog maltretiranja koje se pojavljuje u učionicama sa inkluzivnim učenicima u smislu stavova nastavnika i inkluzivnih učenika. Istraživanje je osmišljeno tako što u Grafičko-medijskoj školi postoji 30 inkluzivnih učenika. Prilikom formiranja studijske grupe korišćen je metod namenskog uzrokovanja. Studijsku grupu čini 5 nastavnika praktične nastave koji u svojim odeljenjima 4 godine imaju inkluzivne učenike i 30 inkluzivnih učenika sa lakšim intelektualnim poteškoćama (IOP 1 i to 15 učenika) i teškoćama u učenju sa jezičkim i govornim poremećajima (IOP 2 15 učenika). Podaci su prikupljeni pomoću korišćenja intervjua koji su razvili istraživač. U analizi podataka istraživanja korišćena je tehnika induktivne analize.

Nastavnici su mere za sprečavanje vršnjačkog maltretiranja ocenili u smislu mera koje treba preduzimati u učionici. Time su naveli da se moraju informisati učenici normalnog razvoja o samim problemima koje inkluzivni učenici imaju, da postoje pravila rada u učionici, da se obavljaju aktivnosti koje će zajedno raditi i time poboljšati empatiju i samilost prema njima.

Aktivnosti kao što je izrada plakata, postera i prezentacije je jedna od aktivnosti na času u koju mogu biti uključeni svi učenici. Nastavnici su sugerisali da vršnjačko nasilje može da se spreči podizanjem društvene svesti. Ovim se dolazi do toga da su nastavnici naveli da je nedovoljno informisano društvo o inkluzivnim učenicima.

Prema nalazima dobijenim istraživanjem:

1. Nastavnici su vršnjačko maltretiranje definisali kao oblik nasilja, odbacivanja, uznemiravanja i vršenje fizičkog i psihičkog nasilja;
2. Navedeno je da su inkluzivni učenici najviše izloženi emocionalnom i verbalnom maltretiranju i to zbog toga što su takvi učenici introvertni, teško stvaraju prijateljske i drugarske veze, jako teško ili nedovoljno znaju da se izražavaju;
3. Otkriveno je da se inkluzivni učenici više izloženi emocionalnom i verbalnom maltretiranju, ali da se oni zbog toga upuštaju u fizičko maltretiranje svojih vršnjaka i to u obliku udaranja, psovanja i pljuvanja.

Ključne reči: vršnjačko maltretiranje, inkluzija, nastavnici

PEER VIOLENCE TOWARDS STUDENTS ACCORDING TO IEP - THE OPINION OF TEACHERS AND INCLUSIVE STUDENTS

Aleksandra Vesović,

Grafičko-medijska škola, Novi Beograd,
e-mail: aleksandra.vesovic5@gmail.com

Abstract: Bullying can be physical, verbal and emotional behavior that is harmful to the health of students. Violent behavior occurs very often among students in secondary schools. Nowadays, it is increasingly observed in classes with inclusive students.

This research aims to examine the ways in which peer bullying occurs in classrooms with inclusive students in terms of the attitudes of teachers and inclusive students. The research was designed so that there are 30 inclusive students in the School of Graphics and Media. During the formation of the study group, the method of purposeful causation was used. The study group consists of 5 practical teaching teachers who have had inclusive students in their classes for 4 years and 30 inclusive students with mild intellectual disabilities (IOP 1 and 15 students) and learning difficulties with language and speech disorders (IOP 2 15 students). Data were collected using researcher-developed interviews. The inductive analysis technique was used in the analysis of research data.

The teachers evaluated the measures to prevent peer bullying in terms of the measures that should be taken in the classroom. With this, they stated that students with normal development must be informed about the very problems that inclusive students have, that there are rules of work in the classroom, that activities that will work together and thereby improve empathy and compassion towards them should be carried out.

Activities such as making posters, posters and presentations is one of the class activities that all students can be involved in. The teachers suggested that peer violence can be prevented by raising social awareness. This leads us to the fact that the teachers stated that society is insufficiently informed about inclusive students.

According to the research findings:

1. Teachers defined peer bullying as a form of violence, rejection, harassment and physical and psychological violence;
2. It was stated that inclusive students are the most exposed to emotional and verbal bullying, and this is because such students are introverted, have difficulty creating friendships, and do not know how to express themselves very hard or enough;
3. It was discovered that inclusive students are more exposed to emotional and verbal bullying, but that because of this they engage in physical bullying of their peers in the form of hitting, cursing and spitting.

Key words: peer bullying, inclusion, teachers

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.624-057.874(048)
159.923.5-057.874(048)
616.98:578.834(100)(048)

НАЦИОНАЛНА научна конференција Управљање средњошколским
насиљем у постпандемији цовид-19 у Републици Србији (1 ; 2023 ; Београд)
Zbornik apstrakata / Prva nacionalna naučna konferencija Upravljanje
srednjoškolskim nasiljem u postpandemiji covid-19 u
Republici Srbiji, 01. decembar 2023. Beograd ; [urednici Ivica Stanković ... [at
al.]. - 1. izd. - Beograd : Fakultet za informacione
tehnologije i inženjerstvo (FITI), Univerzitet „Union – Nikola Tesla“ : Fakultet
za poslovne studije i pravo, Univerziteta „Union – Nikola
Tesla“, 2023 (Beograd : Draslar list). - 72 str. ; 24 cm

Tekst na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 100. - Str. 9- 18: Predgovor / Ivica Stanković,
Dragana Radosavljević.

ISBN 978-86-81400-94-4 (FITI)

а) Вршњачко насиље -- Средње школе -- Спречавање -- Апстракти б)
Ковид 19 -- Пандемија -- Апстракти в) Адолесценти
-- Вредносне оријентације -- Апстракти

COBISS.SR-ID 130974473